

Uchwała Nr XV/103/12
Rady Powiatu w Rybniku
z dnia 23 lutego 2012 r.

**w sprawie przyjęcia Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Rybnickim
na lata 2012-2014.**

Na podstawie 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.), w związku z art. 180, pkt. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011 r., Nr 149, poz. 887 z późn. zm.) na wniosek Komisji ds. Rodziny, Zdrowia, Opieki Społecznej i Wspierania Osób Niepełnosprawnych

Rada Powiatu Rybnickiego uchwala, co następuje:

§ 1

Przyjmuje się do realizacji Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Rybnickim na lata 2012 – 2014 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia podjęcia.

PRZEWODNICZĄCY RADY

Jan Tokarz

Uzasadnienie:

Na podstawie art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011 r. Nr 149 poz. 887z późn. zm.) do zadań własnych powiatu należy opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych.

Realizacja programu jest dostosowana do rzeczywistych potrzeb rodzin w powiecie rybnickim i stanowi ważny element w działalności powiatowego centrum pomocy rodzinie w kontekście polityki prorodzinnej powiatu. Jednocześnie jest niezbędnym elementem organizacji systemu pieczy zastępczej, umożliwiającym rozwój rodzinnych form sprawowania pieczy zastępczej nad dziećmi.

Mając na uwadze przedstawione argumenty podjęcie Uchwały jest zasadne.

**PROGRAM ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM
NA LATA 2012-2014**

opracowanie: dr Agata Zygmunt

PRZEWODNICZĄCY RADY

Jan Tokarz

RYBNIK 2012

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE.....	2
1. ZAGADNIENIA TEORETYCZNE ZWIĄZANE Z RODZINNĄ PIECZĄ ZASTĘPCZĄ.....	5
1.1. Rodzinna piecza zastępcza – rys historyczny.....	5
1.2. Formy i organizacja pieczy zastępczej	6
1.3. Przegląd definicji rodzin zastępczych	9
1.4. Typologie rodzin zastępczych	9
1.5. Motywacje leżące u podstaw powoływania do życia rodzin zastępczych	11
1.6. Podstawy prawne funkcjonowania rodzin zastępczych	12
1.7. Problemy rodzin zastępczych	13
2. STAN PIECZY ZASTĘPCZEJ W POLSCE I W POWIECIE RYBNICKIM W ŚWIELE DANYCH STATYSTYCZNYCH.....	17
2.1. Piecza zastępcza w Polsce w liczbach	17
2.2. Piecza zastępcza w powiecie rybnickim w liczbach.....	19
3. ZAŁOŻENIA KONCEPCJI PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM	21
3.1. Zasady organizacji pieczy zastępczej w świetle <i>Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej</i> z dnia 9 czerwca 2011 roku	21
3.2. Koncepcja systemu wsparcia dziecka w pieczy zastępczej w powiecie rybnickim.....	22
3.3. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie jako organizator rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie rybnickim.....	24
3.3.1. Schemat organizacyjny rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie rybnickim	24
3.3.2. Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie rybnickim	26
3.3.3. Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej	31
3.3.4. Współpraca powiatu rybnickiego z gminami w ramach systemu rodzinnej pieczy zastępczej	31
3.3.5. Wnioski i plany, limity dotyczące rodzin zastępczych	33
BIBLIOGRAFIA	36
SPIS TABEL	37
SPIS DIAGRAMÓW.....	37

WPROWADZENIE

Rodzina stanowi jedną z najważniejszych grup i instytucji społecznych. Jak zauważa Tomasz Szlendak, jest fundamentalnym i konstytutywnym elementem każdego społeczeństwa, a rozumiana i traktowana w ten właśnie sposób staje się głównym budulcem społeczeństwa¹. Wielość socjologicznych, pedagogicznych i prawnych definicji rodziny skłania do poszukiwania jednej, uniwersalnej. Za taką właśnie uznać można definicję, zgodnie z którą rodzinę stanowi co najmniej jedna diada rodzic (dorosły opiekun) – dziecko². Akcent położony jest tu wyraźnie na dziecko, którego obecność warunkuje nie tylko istnienie rodziny, ale także – w wielu przypadkach – korzystanie z praw i przywilejów przynależnych rodzinie.

Warto podkreślić, że kondycja społeczeństwa i kondycja rodziny są silnie skorelowane: od tego, jak funkcjonują rodziny uzależniony jest dobrostan społeczeństwa. Zachodzi tu jednak również relacja odwrotna polegająca na tym, że rodzinę można potraktować jako tę instytucję czy grupę społeczną, w której – niczym w soczewce – skupiają się najważniejsze problemy społeczne. Dlatego też skutki rozmaitych instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych działań mających na celu kształtowanie warunków życia rodziny odczuwalne są nie tylko w obrębie „podstawowej komórki społecznej”, ale także w skali społecznej. Jest tak, ponieważ to właśnie na rodzinę nakłada się szereg obowiązków związanych z przygotowaniem młodego pokolenia do życia w społeczeństwie. Wśród funkcji, jakie przypisuje się rodzinie na plan pierwszy wysuwają się bowiem te, które związane są z wychowaniem młodego pokolenia i sprawowaniem pieczy nad nim. Prawidłowy przebieg procesów wychowawczych i socjalizacyjnych, inicjowany w rodzinie warunkuje przygotowanie do pełnienia przez dzieci i młodzież ról społecznych także w innych niż rodzina zbiorowościach, m.in. w grupach rówieśniczych, zawodowych, w społeczeństwie czy w państwie. Z drugiej strony dysfunkcyjność rodziny, polegająca na niewywiązywaniu się z powierzonych jej zadań, prowadzi do zaburzeń procesu socjalizacji, czego konsekwencją jest niewłaściwe lub nie dość staranne przygotowanie młodego pokolenia do życia w społeczeństwie.

Rodziny, których funkcjonowanie jest zaburzone często wymagają pomocy z zewnątrz, ponieważ same nie są w stanie rozwiązać problemów, które kumulując się i piętrząc, pogłębiają ich niewydolność. Instytucją, której zadaniem jest świadczenie szeroko rozumianej pomocy rodzinie jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, które jako instytucja publiczna adresuje swoje działania w szczególności w stronę tych rodzin, które znajdują się w sytuacji kryzysowej. Jednym z wielu zadań powierzonych PCPR jest organizacja pieczy zastępczej, której podlegają dzieci i młodzież pochodzące z rodzin, które – z różnych powodów – nie są w stanie właściwie lub w sposób kompletny i pełny zaspokajać potrzeb młodego pokolenia. Wspomaganie rodziny w wypełnianiu zadania wychowania i opieki nad dziećmi oznacza zaangażowanie wielu podmiotów, zarówno instytucjonalnych, jak i pozainstytucjonalnych, co z kolei wymaga stworzenia skoordynowanego i spójnego systemu pieczy zastępczej. Dlatego też celem niniejszego opracowania jest zaprezentowanie projektu organizacji pieczy zastępczej w powiecie rybnickim. Projektodawcą jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku, które – w myśl przepisów *Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* z dnia 9 czerwca 2011 roku (Dz. U. nr 149, poz. 887 z dn. 21 lipca 2011 roku) przejmuje kompetencje organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

¹ T. Szlendak, *Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, różnicowanie*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2010, s. 95.

² Tamże, s. 113.

Prezentowany program składa się z trzech części. Pierwsza z nich omawia kluczowe zagadnienia związane z pieczą zastępczą: prezentuje ustalenia definicyjne, kontekst historyczny, a także charakterystykę rodzin zastępczych, ukazuje też problemy, z jakimi borykają się te rodziny. W części drugiej przedstawiono stan pieczy zastępczej w powiecie rybnickim na tle kraju w świetle danych statystycznych. Najważniejsza część raportu to część trzecia, w której określone zostały założenia koncepcji pieczy zastępczej w powiecie rybnickim, schemat organizacyjny oraz zakres zadań poszczególnych podmiotów zaangażowanych w organizację pieczy zastępczej.

1. ZAGADNIENIA TEORETYCZNE ZWIĄZANE Z RODZINNĄ PIECZĄ ZASTĘPCZĄ

1.1. Rodzinna piecza zastępcza – rys historyczny

Problem dzieci osieroconych i porzuconych istnieje od zawsze, tak jak od zawsze istnieją rodziny, które – z różnych powodów – nie są zdolne do zaspokajania potrzeb swoich członków. Można jednak stwierdzić, że zmienna skala zjawiska zależy od kontekstu historycznego, kulturowego oraz gospodarczego. Innymi słowy, tradycje zastępczej opieki nad dziećmi oraz formy tej opieki są kształtowane przez sposób myślenia i postępowania w sytuacjach utraty przez dzieci opieki rodzicielskiej, który wytwarzał się w danym społeczeństwie przez lata. Osierocone czy porzucone dzieci od zawsze były brane na wychowanie przez swoich krewnych lub obcych ludzi. Także przytułki, ochronki i sierocińce mają długie tradycje, nie da się więc – jak twierdzi Urszula Kusio – określić początku instytucji pieczy zastępczej³.

Wśród wielu badaczy i analityków istnieje jednak zgoda co do tego, że można umiejscowić w czasie powstanie pomysłu rodzin zastępczych. Pod koniec XVI wieku francuski duchowny, św. Wincenty à Paulo, zaniepokojony 90-procentową śmiertelnością niemowląt w ochronkach dla ubogich, zainicjował procedurę umieszczania tych dzieci za umówioną opłatą u kobiet wiejskich – pierwszych matek zastępczych. Przyczyniło się to do znaczącego obniżenia umieralności niemowląt, a tym samym do poprawy ich losu⁴.

Polskie tradycje opieki nad porzuconymi i osieroconymi dziećmi sięgają XVIII wieku, kiedy to francuski misjonarz Gabriel Piotr Baudouin założył „szpitalik dla przyjmowania i wychowywania niemowląt”. Zainicjowane w drugiej połowie XVIII wieku działania publiczne, których beneficjentami miały być m.in. osierocone i porzucone dzieci zostały przerwane przez rozbiory – to ustawodawstwa poszczególnych zaborców regulowały kwestie opieki zastępczej nad dziećmi. Zakres tej opieki był jednak niewielki, co przyczyniło się do powstawania inicjatyw społecznych, które zaowocowały powołaniem do życia licznych towarzystw i instytucji opiekuńczych.

Dopiero w dwudziestoleciu międzywojennym wprowadzono w Polsce przepisy dotyczące pieczy nad dziećmi pozbawionymi opieki rodzicielskiej. Nie zadbano jednak początkowo o to, by obowiązywał system kwalifikacji rodziców, a rodziny zastępcze posiadały nadzór. W rezultacie dzieci, przeważnie sieroty wojenne, wysyłane były na wieś, gdzie zmuszano je do ciężkiej, fizycznej pracy. Sytuacja ta uległa jednak poprawie dzięki zapoczątkowanym na poziomie lokalnym (Łódź, Warszawa) działaniom polegającym na odpowiednim, profesjonalnym doborze rodziców zastępczych i poddaniu kontroli pieczy zastępczej. Jeszcze przed drugą wojną światową udało się usankcjonować zasady funkcjonowania rodzin zastępczych na poziomie ustawodawstwa krajowego. Rodzice zastępczy zostali zobowiązani do kształcenia i właściwego wychowania dziecka, a dzieci otrzymały prawo do pomocy materialnej ze strony instytucji samorządowych i bezpłatnej opieki zdrowotnej. Przyczyniło się to do dynamicznego wzrostu liczby rodzin zastępczych⁵. Można więc uznać okres dwudziestolecia międzywojennego za najważniejszy dla kształtowania współcześnie obowiązującego systemu

³ U. Kusio, *Rodzina zastępcza jako środowisko wychowawcze: studium socjologiczne na przykładzie Lublina*, Wyd. UMCS, Lublin 1998, s. 28.

⁴ Tamże.

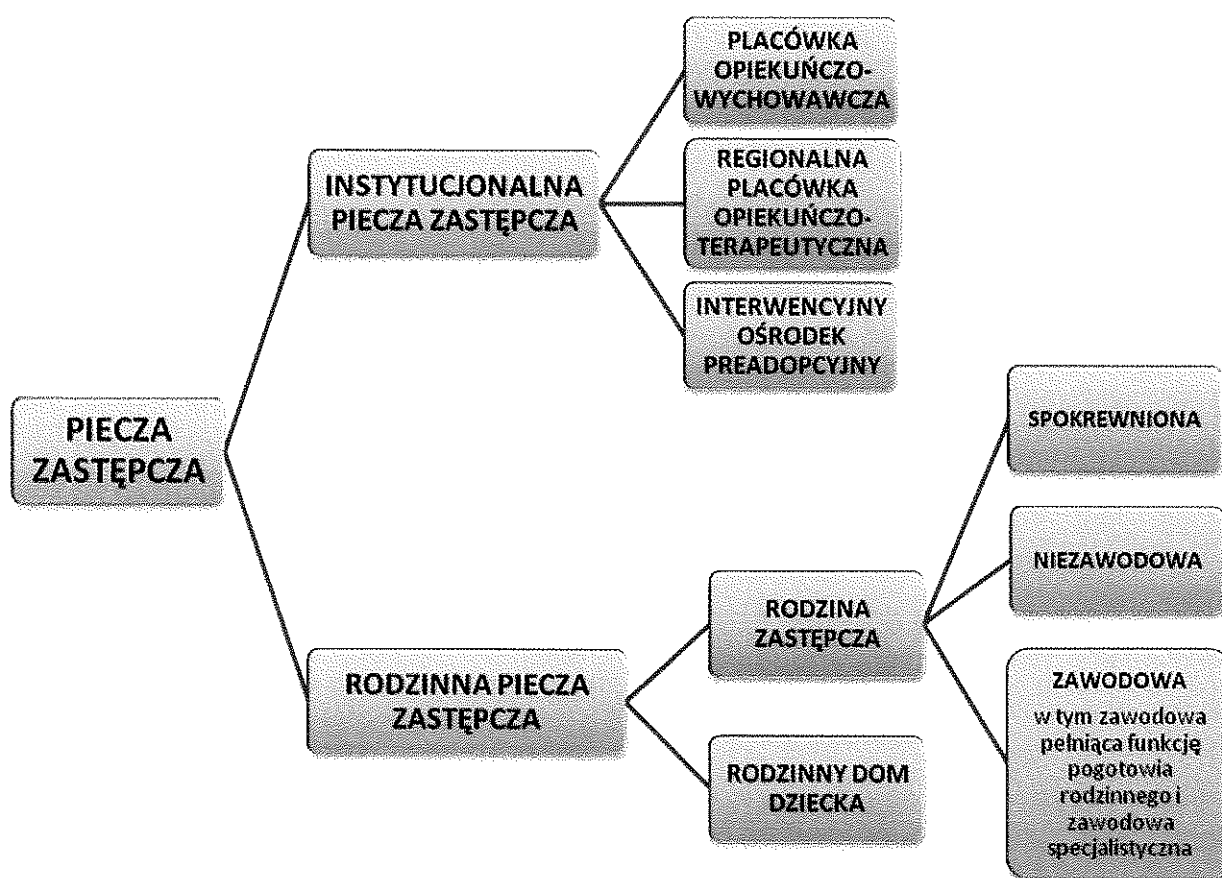
⁵ Tamże, s. 29-33.

rodzinnej opieki zastępczej nad dziećmi. Stworzył on bowiem ugruntowane podstawy dla funkcjonowania rodzin zastępczych.

1.2. Formy i organizacja pieczy zastępczej

Obowiązujące obecnie formy i sposób organizacji pieczy zastępczej reguluje *Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* z dnia 9 czerwca 2011 roku (Dz. U. nr 149, poz. 887 z dn. 21 lipca 2011 roku). Zostały one zaprezentowane na diagramie nr 1.

DIAGRAM 1 FORMY PIECZY ZASTĘPCZEJ W POLSCE

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* z dnia 9 czerwca 2011 roku (Dz. U. nr 149, poz. 887 z dn. 21 lipca 2011 roku).

Dwie najbardziej ogólne formy pieczy zastępczej to **instytucjonalna piecza zastępcza** oraz **rodzinna piecza zastępcza**. Spośród form opieki instytucjonalnej wyłącznie jedna jest prowadzona przez powiat (**placówka opiekuńczo-wychowawcza**), zaś pozostałe dwie – **regionalna placówka opiekuńczo-wychowawcza** i **interwencyjny ośrodek preadopcyjny** są prowadzone przez samorząd województwa.

W myśl ustawy⁶ (art. 101) **placówka opiekuńczo-wychowawcza** jest prowadzona jako placówka typu:

1. socjalizacyjnego;
2. interwencyjnego;
3. specjalistyczno-terapeutycznego;
4. rodzinnego.

Zadania **placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego** polegają przede wszystkim na wychowywaniu dzieci w różnym wieku, w tym dorastających i usamodzielniających się. Ponadto placówki tego rodzaju umożliwiają wspólne wychowanie i opiekę licznemu rodzeństwu, współpracują z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i asystentem rodziny.

Z kolei głównym zadaniem **placówki opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego** jest doraźna opieka nad dzieckiem w czasie trwania sytuacji kryzysowej, w szczególności placówka jest obowiązana przyjąć dziecko w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia dziecku opieki. W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego może zostać wyodrębniona część organizacyjna dysponująca bazą noclegową i zapewniająca opiekę wychowawczą, czynna przez całą dobę, wykorzystywana w sytuacjach kryzysowych, kiedy dziecko ze względów rodzinnych musi czasowo zamieszkać poza swoją rodziną za zgodą rodziców lub opiekunów prawnych albo kiedy rodzina musi czasowo uzyskać schronienie.

Placówka **opiekuńczo-wychowawcza typu specjalistyczno-terapeutycznego** sprawuje opiekę nad dzieckiem o indywidualnych potrzebach, w szczególności takim, które legitymuje się orzeczeniem o niepełnosprawności albo orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności; wymaga stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii; wymaga wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych.

Podkreślić należy, że ustawa nie precyzuje zadań placówki **opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego**.

W **regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej** umieszcza się dzieci, które wymagają stosowania specjalistycznej opieki i rehabilitacji.

Natomiast **interwencyjny ośrodek preadopcyjny** służy dzieciom, które wymagają specjalistycznej opieki i w okresie oczekiwania na przysposobienie nie mogą być umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej.

Rodzinna piecza zastępcza, obejmująca rodzinę zastępczą oraz rodzinny dom dziecka zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie. Ustawa precyzuje to zadanie, zakładając, że instytucje te traktują dziecko w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobowej, zapewniają dostęp do przysługujących świadczeń zdrowotnych, zapewniają kształcenie, wyrównywanie braków rozwojowych i szkolnych, zapewniają rozwój uzdolnień i zainteresowań, zaspokajają jego potrzeby emocjonalne, bytowe, rozwojowe, społeczne oraz religijne, zapewniają ochronę przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie prywatne dziecka oraz umożliwiają kontakt z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej. Ustawa zakłada ponadto, że rodzina zastępcza oraz prowadzący rodzinny dom dziecka współpracują z ośrodkiem adopcyjnym, koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej. Odpowiedzialność za organizację rodzinnej pieczy zastępczej ponosi powiat.

⁶ Jeśli nie zostało zaznaczone inaczej, ilekroć używane jest określenie „ustawa” oznacza to odwołanie do *Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* z dnia 9 czerwca 2011 roku (Dz. U. nr 149, poz. 887 z dn. 21 lipca 2011 roku).

Ustawa określa trzy rodzaje rodzin zastępczych. **Rodzinę zastępczą spokrewnioną** tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, będący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka, u których umieszczono dziecko w celu sprawowania nad nim pieczy zastępczej. „Funkcje rodziny zastępczej spokrewnionej pełnią zazwyczaj najbliżsi krewni dziecka: dziadkowie, wujostwo, starsze, pełnoletnie rodzeństwo. Ustanawia ją sąd rodzinny w wypadku śmierci rodziców, ich niewydolności wychowawczej czy innych problemów, których skutki niekorzystnie odbijają się na dziecku. O ustanowienie krewnego rodziną zastępczą mogą wystąpić również sami rodzice gdy np. nie mają środków na utrzymanie dziecka lub wyjeżdżają na dłuższy okres za granicę”⁷.

Z kolei **rodzinę zastępczą niezawodową** lub **rodzinę zastępczą zawodową** tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, niebędący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka.

Zawodowstwo rodzin zastępczych polega na tym, że **zawodowa rodzina zastępcza** jest profesjonalnym rodzinnym środowiskiem dla przyjętego dziecka. Oprócz kryteriów, jakie powinni spełniać kandydaci na rodzinę zastępczą, osoby ubiegające się o założenie rodziny zawodowej muszą posiadać szczególne predyspozycje psychofizyczne, doświadczenie i umiejętność pracy z dziećmi o szczególnych potrzebach. Muszą też ukończyć specjalistyczne szkolenia. Za sprawowanie opieki nad dzieckiem rodziny te pobierają opłaty⁸.

Rodzinne pogotowia tworzone są po to, by sprawować opiekę krótkoterminową. Rodzinnym pogotowiom przekazywane są często noworodki i niemowlaki na okres, w którym rodzina naturalna dziecka, z pomocą odpowiednich służb, może rozwiązać swoje problemy. Dzieci trafiają tu również wówczas, gdy potrzebny jest czas na uporządkowanie sytuacji prawnej np. niemowlęcia i znalezienie dla niego rodziców adopcyjnych⁹.

Rodzinom specjalistycznym powierza się dzieci wymagających dodatkowej opieki czy pielęgnacji. Przeznaczone są one dla dzieci z problemami rozwojowymi, zdrowotnymi, z dysfunkcjami, niedostosowane społecznie. Rodziny takie specjalizują się w opiece nad dziećmi z podobną grupą dysfunkcji czy jednym rodzajem problemów np. dziećmi niepełnosprawnymi lub dziećmi niedostosowanymi społecznie¹⁰.

Rodzinne domy dziecka (placówki rodzinne) realizują zadania opieki całkowitej w ramach środowiska rodzinnego. Jeden rodzinny dom dziecka może przyjąć od 4 do 8 dzieci, jednak w niektórych sytuacjach liczba ta może ulec zwiększeniu lub zmniejszeniu. Rolę wychowawców pełnią osoby, najczęściej małżonkowie, którzy decydują się na założenie rodzinnego domu dziecka. Jeśli mają oni własne potomstwo, to wychowuje się ono wraz z dziećmi skierowanymi do domu przez sąd¹¹.

⁷ <http://www.rodzinazastepcza.org/content/view/42/35/>, data dostępu: 26.01.2012.

⁸ S. Badora, J. Basiaga, *Czynniki warunkujące rozwój zawodowy rodzin zastępczych*, „Praca socjalna”, nr 4/2011, s. 76-77.

⁹ <http://www.rodzinazastepcza.org/content/view/42/35/>, data dostępu: 26.01.2012.

¹⁰ Tamże.

¹¹ A. Kaім, A. Gugiewicz, *Edukacja bez wykluczenia – ABC wsparcia dla dzieci z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. Informator dla nauczycieli i nauczycielek*, Wyd. Fundacja Przestrzenie Dialogu, Gdańsk 2007, s. 24.

1.3. Przegląd definicji rodzin zastępczych

Ponieważ prezentowany projekt kładzie akcent na rodzinną pieczę zastępczą, w dalszej części opracowania bardziej szczegółowej analizie poddany zostanie problem rodzin zastępczych jako istotnej formy opieki zastępczej.

W pierwszej kolejności należy spróbować nakreślić definicję rodziny zastępczej. Najszerze rozumienie tego pojęcia zakłada, że rodzina taka to każde środowisko wychowawcze utworzone przez osoby nie będące rodzicami naturalnymi dziecka. Inaczej mówiąc, rodzina zastępcza polegać miałaby na sprawowaniu pieczy i faktycznym wychowaniu dziecka przez osoby trzecie¹². Jednak użyteczność tej definicji – jak twierdzi Urszula Kusio – budzi pewne zastrzeżenia z uwagi na fakt, że obejmuje bardzo niejednolite sytuacje społeczne i prawne.

Próby zawężenia znaczenia tego terminu prowadzą do definicji, zgodnie z którą rodziną zastępczą jest „rodzina, która na pewien przejściowy okres bierze pod opiekę i na wychowanie dziecko pozbawione rodziców lub dziecko znajdujące się w warunkach losowych zagrażających jego zdrowiu bądź rozwojowi moralno-społecznemu”¹³. Wydaje się jednak, że również to ujęcie nie do końca oddaje istotę pojęcia rodziny zastępczej, nie uwzględnia bowiem prawnego aspektu funkcjonowania tego typu rodzin. A zatem zgodnie z bardziej precyzyjną definicją, sformułowaną w ramach programu PRIDE (*Parent Resource for Information, Development and Education*) rodzina zastępcza to „usankcjonowana prawnie forma opieki nad dziećmi trwale lub czasowo pozbawionymi pieczy rodzicielskiej”¹⁴. Ponadto między rodzicami zastępczymi a dziećmi nie powstają takie powiązania rodzinnoprawne, jak w przypadku adopcji. Sytuacja prawna tych dzieci nie pozwala z reguły na dokonanie pełnego przysposobienia.

Do takiej propozycji podejścia do zagadnienia rodziny zastępczej nawiązuje definicja sformułowana przez Mirosława Jamrożka, który twierdzi, że jest to **„forma całkowitej i okresowej opieki nad dzieckiem osieroconym lub z innych powodów pozbawionym właściwej opieki rodziców generacyjnych. Powstaje wtedy, gdy małżeństwo lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim bierze na wychowanie (opierając się na decyzji władz sądowych lub oświatowych) nie więcej niż troje dzieci (chyba że chodzi o rodzeństwo), przy czym między tymi osobami a dziećmi nie powstają takie same skutki prawne jak przy adopcji”**¹⁵. Takie ujęcie rodziny zastępczej szczegółowo dookreśla zakres tego pojęcia i pozwala na wyeliminowanie wątpliwości odnośnie wyodrębniania rodziny zastępczej spośród innych form opieki zastępczej w praktyce.

Warto dodać, że głównym celem umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej jest udzielenie mu pomocy, a także wzmocnienie rodziny naturalnej na tyle, by mogła kontynuować sprawowanie opieki nad dzieckiem. W sytuacji, kiedy powrót do biologicznych rodziców jest niemożliwy, dziecko może pozostać w rodzinie zastępczej do momentu uzyskania samodzielności¹⁶.

1.4. Typologie rodzin zastępczych

Jak twierdzi Urszula Kusio, instytucja rodziny zastępczej ma charakter niejednorodny, bowiem problematyką związaną z jej funkcjonowaniem i rozwojem zajmuje się wiele dyscyplin

¹² U. Kusio, *Rodzina...*, s. 20.

¹³ Tamże.

¹⁴ A. Kaim, A. Gugniiewicz, *Edukacja...*, s. 19.

¹⁵ M. Jamrozek za U. Kusio, *Rodzina...*, s. 21.

¹⁶ A. Kaim, A. Gugniiewicz, *Edukacja...*, s. 20.

naukowych (m.in. pedagogika, psychologia, socjologia, prawo)¹⁷. Badania i analizy, jakich dokonują przedstawiciele poszczególnych nauk uwzględniają na ogół różne konteksty i ujęcia zagadnienia rodziny zastępczej. Dlatego też w literaturze przedmiotu znaleźć można wiele typologii rodzin zastępczych, które uwzględniają różne kryteria podziału. Zestawienie wybranych typologii rodzin zastępczych zaprezentowane zostało w tabeli nr 1.

TABELA 1 ZESTAWIENIE TYPOLOGII RODZIN ZASTĘPCZYCH

KRYTERIUM	TYP RODZINY ZASTĘPCZEJ
SPECJALIZACJA FUNKCJI OPIEKUŃCZYCH	1) terapeutyczna
	2) resocjalizacyjna
	3) preadopcyjna
CHARAKTERYSTYKA RODZINY, KTÓRA STAJE SIĘ RODZINĄ ZASTĘPCZĄ	1) pełna
	2) niepełna
CHARAKTERYSTYKA RODZINY NATURALNEJ, Z KTÓREJ POCHODZI DZIECKO	1) pełniąca pieczę nad dzieckiem pochodzącym z rodziny naturalnej
	2) pełniąca pieczę nad dzieckiem mającym rodzinę naturalną
DOMINUJĄCA CECHA RODZINY ZASTĘPCZEJ	1) macierzyńska
	2) „zrównoważona”
	3) pobudzająca
POKREWIEŃSTWO (JEGO BRAK) Z RODZINĄ NATURALNĄ	1) spokrewniona
	2) niespokrewniona (obca)

Źródło: opracowanie własne na podstawie U. Kusio, *Rodzina zastępcza jako środowisko wychowawcze: studium socjologiczne na przykładzie Lublina*, Wyd. UMCS, Lublin 1998, s. 22-24.

Oprócz ustawowej typologii rodzin zastępczych, jaka została omówiona we wcześniejszych fragmentach niniejszego opracowania, rodziny zastępcze dzieli się na podstawie kryterium specjalizacji funkcji opiekuńczych na rodziny terapeutyczne, resocjalizacyjne oraz preadopcyjne. **Rodzina terapeutyczna** podejmuje się opieki nad dzieckiem, którego stan zdrowia wymaga szczególnej troski i stosowania stałych zabiegów leczniczych i wychowawczych. Z kolei **rodzina resocjalizacyjna** bierze pod swoją pieczę dzieci, które co prawda nie wkroczyły jeszcze na drogę przestępstwa, ale przejawiają daleko posuniętą demoralizację i społeczne niedostosowanie, bądź dzieci zagrożone demoralizacją. Dzięki umieszczeniu dziecka w tego typu rodzinie zastępczej ma nastąpić odizolowanie od szkodliwych wychowawczo wpływów środowiska rodziny naturalnej. **Rodzina preadopcyjna** przyjmuje dziecko z zamiarem adopcji, na którą jest zdecydowana. Umieszczenie dziecka w rodzinie preadopcyjnej poprzedza więc przysposobienie, czas przebywania dziecka w takiej rodzinie jest wykorzystywany na ogół na dokonanie ustaleń niezbędnych dla dziecka i orzeczenia adopcji¹⁸.

Drugie kryterium opiera się na charakterystyce rodziny, która staje się rodziną zastępczą. Ponieważ rodziną zastępczą mogą tworzyć zarówno małżeństwa, jak i osoby niepozostające w związku małżeńskim, można wyróżnić **rodziny zastępcze pełne**, w których obecny jest zarówno

¹⁷ U. Kusio, *Rodzina...*, s. 21.

¹⁸ Tamże, s. 22.

ojciec, jak i matka oraz **rodziny niepełne**, gdy tworzy je osoba samotna. Obydwa typy rodzin zastępczych (zarówno pełne, jak i niepełne) mogą być zarazem rodzinami bezdzietnymi, jak i posiadającymi dzieci¹⁹.

Zgodnie z trzecim kryterium, które uwzględnia charakterystykę rodziny naturalnej, z której pochodzi dziecko, można wyróżnić **rodzinę zastępczą pełniącą pieczę nad dzieckiem nie mającym rodziny naturalnej** oraz **rodzinę zastępczą pełniącą pieczę nad dzieckiem mającym rodzinę naturalną**. W drugim przypadku istnieją cztery możliwe warianty kontaktów między dzieckiem a jego rodziną naturalną. Pierwsza opcja zakłada zachowanie więzów faktycznych i prawnych między dzieckiem a rodziną naturalną. W drugim wariantcie istnieją tylko więzy faktyczne, co nie wyklucza ingerencji rodziców naturalnych w tok dalszego wychowywania dziecka. W wariantcie trzecim między dzieckiem a rodziną naturalną występują wyłącznie więzy prawne, zaś w wariantcie czwartym mamy do czynienia z brakiem jakichkolwiek kontaktów²⁰.

Pokrewieństwo (lub jego brak) pomiędzy rodziną zastępczą a naturalną wyznacza kolejne kryterium podziału rodzin zastępczych. Zgodnie z nim rodziny zastępcze można podzielić na **spokrewnione** i **niespokrewnione** (obce). Z kolei wśród rodzin spokrewnionych można wyróżnić te, które spokrewnione są w stopniu zobowiązującym do alimentacji oraz spokrewnione w stopniu nie zobowiązującym do świadczeń alimentacyjnych.

Ostatnie z przywoływanych kryteriów odnosi się do dominującej cechy rodziny zastępczej i powoduje wyodrębnienie **rodzin macierzyńskich**, czyli takich, które będą mogły dać dzieciom przede wszystkim uczucie i serdeczną opiekę. **Rodziny „zrównoważone”** to takie, które tworzą rodzice w dojrzałym wieku, mający ustalony tryb życia. Rodziny takie zapewniają klimat spokoju, stabilizacji, odprężenia. Natomiast **rodziny pobudzające** są na ogół młode i dynamiczne. Są zdolne rozruszać dziecko apatyczne, rozbudzić zdolności dziecka i pokierować ich rozwojem²¹.

1.5. Motywacje leżące u podstaw powoływania do życia rodzin zastępczych

U podstaw tworzenia rodzin zastępczych leżą rozmaite motywacje osób, które decydują się sprawować tego rodzaju pieczę. Z pewnością uzależnione są one w znacznym stopniu od okoliczności, w jakich przychodzi im podjąć decyzję o stworzeniu rodziny zastępczej, np. odmienne będą przyczyny, dla których rodziną taką decydują się być osoby, których bliscy nie są w stanie sprawować opieki nad własnym dzieckiem, inne dla ludzi, którzy nie posiadają własnego potomstwa, etc.

Dokonując syntezy dorobku badań w zakresie motywacji, jakimi kierują się rodzice zastępczy, Urszula Kusio wyodrębniła cztery główne powody, dla których powoływane są do życia rodziny zastępcze:

- 1) motywacje altruistyczne;
- 2) motywacje kompensacyjne;
- 3) motywacje utylitarne;
- 4) motywacje etyczne²².

Motywacje altruistyczne wiązać należy z chęcią niesienia pomocy dziecku, dążeniem do poprawienia jego niekorzystnej sytuacji i uchronienia go przed pogorszeniem jego położenia. Osoby,

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże, s. 24.

²¹ Tamże, s. 27.

²² Tamże, s. 25-26.

które kierują się tego typu motywacjami dostrzegają, że dziecku dzieje się krzywda, wobec czego akt pomocy nie wymaga uzasadnienia. Jak twierdzi Kusio, motywacje altruistyczne pojawiają się znacznie częściej u rodziców posiadających własne dzieci niż u osób bezdzietnych. Z kolei **motywacje kompensacyjne** odnoszą się głównie do osób, które dzięki przyjęciu dziecka zamierzają rozwiązać swoje problemy osobiste lub rodzinne. Dziecko ma pełnić rolę katalizatora w problemach małżeńskich. Wydaje się, że kompensacja może tu odnosić się również do potrzeby spełnienia się w roli rodzica w sytuacji braku posiadania rodzonego dziecka. O **motywacjach utylitarnych** można mówić wówczas, gdy opiekę nad dzieckiem traktuje się jako pracę zawodową, sposób zarobkowania. Nie musi to jednak oznaczać braku współwystępowania (wraz z motywacjami utylitarnymi) motywacji altruistycznych czy kompensacyjnych. **Motywacje etyczne** z kolei wiązać należy z poczuciem obowiązku. Rodzice zastępczy czują się odpowiedzialni wobec dziecka lub jego rodziców i dlatego decydują się na stworzenie rodziny zastępczej. Na ogół tego typu motywacje występują w rodzinach spokrewnionych z dzieckiem.

1.6. Podstawy prawne funkcjonowania rodzin zastępczych

Podstawą sprawnego funkcjonowania pieczy zastępczej są odpowiednio skonstruowane przepisy prawne, regulujące tryb umieszczania dziecka w rodzinie zastępczej, zasady doboru rodziców zastępczych i kierowania dzieci do rodzin zastępczych, prawa i obowiązki rodziny zastępczej wobec dziecka oraz formy pomocy dla rodziny zastępczej.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej reguluje tryb umieszczania dziecka w rodzinie zastępczej, stanowiąc, że umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej następuje na podstawie orzeczenia sądu. Możliwe jest również – w przypadku pilnej konieczności – na wniosek lub za zgodą rodziców dziecka, umieszczenie dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej, na podstawie umowy zawartej między rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka a starostą właściwym ze względu na miejsce zamieszkania tej rodziny lub miejsce prowadzenia rodzinnego domu dziecka. O zawartej umowie starosta zawiadamia niezwłocznie sąd (art. 35). Można zatem stwierdzić, że istnieją dwa sposoby powoływania rodziny zastępczej: administracyjny i sądowy.

Jak zauważa Alicja Szymborska, wyróżnić można cztery kategorie dzieci kwalifikujących się do wychowania w rodzinach zastępczych:

- 1) dzieci, których zdrowie psychiczne lub fizyczne wykazuje znaczne odchylenie od normy (nie mogą to być jednak dzieci, z którymi nie jest możliwe nawiązanie jakiegokolwiek kontaktu);
- 2) dzieci, których więź prawna i faktyczna z rodziną naturalną nie została całkowicie zerwana (najczęściej jest tak w wypadku ograniczenia władzy rodzicielskiej);
- 3) większość dzieci do lat trzech, głównie ze względu na fakt, że przeważająca liczba rodzin biorących na wychowanie dzieci w tym wieku ma na celu dokonanie w przyszłości przysposobienia dziecka;
- 4) dzieci, które utraciły rodzinę własną, ale tylko na pewien czas, np. rodzicom zawieszono władzę rodzicielską z powodu długotrwałego pobytu w więzieniu czy wyjazdu za granicę²³.

Jeżeli chodzi o zasady doboru rodziców, ustawodawca w art. 43 zastrzega, że pełnienie funkcji rodziny zastępczej (także prowadzenie rodzinnego domu dziecka) może być powierzone osobom, które:

²³ A. Szymborska za U. Kusio, *Rodzina...*, s. 49-50.

- 1) dają rękojmię należytego sprawowania pieczy zastępczej;
- 2) nie są i nie były pozbawione władzy rodzicielskiej, oraz władza rodzicielska nie jest im ograniczona ani zawieszona;
- 3) wypełniają obowiązek alimentacyjny — w przypadku gdy taki obowiązek w stosunku do nich wynika z tytułu egzekucyjnego;
- 4) nie są ograniczone w zdolności do czynności prawnych;
- 5) są zdolne do sprawowania właściwej opieki nad dzieckiem, co zostało potwierdzone zaświadczeniami o braku przeciwwskazań zdrowotnych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka, wystawionymi przez lekarza podstawowej opieki zdrowotnej;
- 6) przebywają na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 7) zapewnią odpowiednie warunki bytowe i mieszkaniowe umożliwiające dziecku zaspokajanie jego indywidualnych potrzeb, w tym:
 - a) rozwoju emocjonalnego, fizycznego i społecznego
 - b) właściwej edukacji i rozwoju zainteresowań,
 - c) wypoczynku i organizacji czasu wolnego.

Stwierdza się również, że pełnienie funkcji rodziny zastępczej niezawodowej lub zawodowej oraz prowadzenie rodzinnego domu dziecka może być powierzone osobom, które nie były skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe. Dodatkowo, w przypadku rodziny zastępczej niezawodowej co najmniej jedna osoba tworząca tę rodzinę musi posiadać stałe źródło dochodów.

Do najważniejszych zadań, jakie stoją przed rodziną zastępczą oraz rodzinnym domem dziecka, zgodnie z art. 40 ustawy, należy zapewnienie dziecku całodobowej opieki i wychowania, w szczególności:

- 1) traktowanie dziecka w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobowej;
- 2) zapewnianie dostępu do przysługujących świadczeń zdrowotnych;
- 3) zapewnienie kształcenia, wyrównywanie braków rozwojowych i szkolnych;
- 4) zapewnienie rozwoju uzdolnień i zainteresowań;
- 5) zaspokajanie jego potrzeb emocjonalnych, bytowych, rozwojowych, społecznych oraz religijnych;
- 6) zapewnienie ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie prywatne dziecka;
- 7) umożliwianie kontaktu z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej.

Wsparcie dla rodzin zastępczych przybiera dwie zasadnicze formy. Pierwsza z nich jest związana z poradnictwem wychowawczym, druga z kolei ma charakter pomocy materialnej, głównie finansowej. Wsparcie wychowawcze obejmuje m.in. szkolenia dla rodzin zastępczych oraz dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, także poradnictwo specjalistyczne oraz grupy wsparcia dla tych rodzin (art. 180). Pomoc materialna obejmuje m.in. pomoc pieniężną na częściowe pokrycie kosztów utrzymania umieszczonego dziecka, jednorazową pomoc na pokrycie kosztów związanych z potrzebami dziecka przyjmowanego do rodziny, wynagrodzenia dla osób pełniących zadania zawodowych rodzin zastępczych oraz środki finansowe związane z usamodzielnieniem wychowanków rodzin zastępczych.

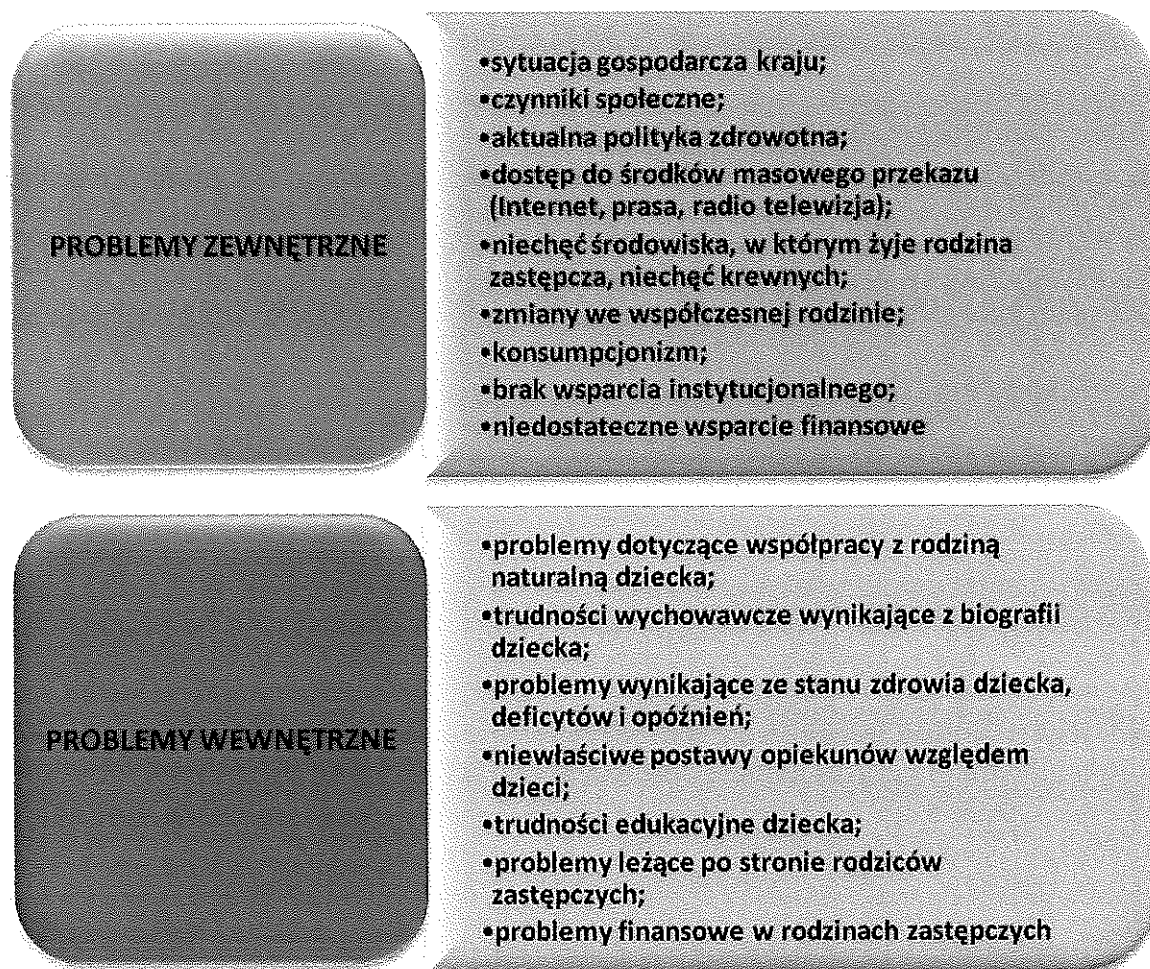
1.7. Problemy rodzin zastępczych

Rodziny zastępcze tworzą szczególne środowisko wychowawcze, szczególne bywają więc również problemy, z jakimi muszą się mierzyć. Splot rozmaitych czynników niejednokrotnie

komplikuje codzienne funkcjonowanie tego typu rodzin, co – w wielu przypadkach – powoduje swoiste wypalenie rodziców zastępczych i rezygnację z opieki nad dzieckiem.

Próby syntezy problemów rodzin zastępczych prowadzą do wydzielenia dwóch zasadniczych grup trudności, na jakie napotykają te rodziny. Są nimi problemy zewnętrzne, czyli takie, które mają swoje podłoże poza rodziną zastępczą oraz wewnętrzne, czyli takie, które rodzą się w środku rodziny (por. diagram nr 2)²⁴.

DIAGRAM 2 ZESTAWIENIE PROBLEMÓW RODZIN ZASTĘPCZYCH

Źródło:

opracowanie własne na podstawie M. Połusznia-Owczar, A. Siedlecka, I. Dzięciołowska, J. Kiełt, M. Bik, *Problemy rodzin zastępczych w opinii praktyków*, „Problemy opiekuńczo-wychowawcze”, nr 6/2010, s. 21- 29.

Do najważniejszych czynników zewnętrznych, warunkujących kondycję rodzin zastępczych zaliczono **ogólną sytuację gospodarczą kraju**. Oczwistym wydaje się fakt, że budżety samorządów i państwa, z których finansowana jest pomoc dla rodzin zastępczych są uzależnione od sytuacji ekonomicznej kraju – jeśli więc państwo przeżywa kryzys, to będzie on również odczuwalny w rodzinach zastępczych, które nie będą odpowiednio uposażone. Do **czynników społecznych** zaliczyć można migracje zarobkowe, co jest ściśle związane z sytuacją ekonomiczną kraju. W sytuacji, kiedy pracy poszukuje się poza granicami kraju, raczej nie podejmuje się decyzji o założeniu rodziny zastępczej. Co więcej, wskutek zagranicznych wyjazdów zarobkowych rodziców zastępczych, wiele

²⁴ Por. M. Połusznia-Owczar, A. Siedlecka, I. Dzięciołowska, J. Kiełt, M. Bik, *Problemy rodzin zastępczych w opinii praktyków*, „Problemy opiekuńczo-wychowawcze”, nr 6/2010, s. 21- 29.

rodzin tego typu rozpada się, naruszając tym samym stabilność środowiska wychowawczego dziecka. Trzeci czynnik wyznacza **aktualna polityka zdrowotna**. Zwraca się tu uwagę na utrudniony dostęp do specjalistów, rehabilitantów, co powoduje, że decyzje o wzięciu pod opiekę dzieci z problemami zdrowotnymi i rozwojowymi nie są podejmowane. Trzeci problem rodzin zastępczych generowany jest poprzez **dostęp do środków masowego przekazu**, które częściej niż o sukcesach informują (niejednokrotnie w tonie niepotrzebnej sensacji) o niepowodzeniach i problemach rodzin zastępczych, zniechęcając tym samym potencjalnych rodziców zastępczych do podjęcia decyzji o sprawowaniu pieczy zastępczej oraz przyczyniając się do rozpadu tych, które już istnieją. Również **niechęć środowiska, w którym żyje rodzina zastępcza, niechęć krewnych** przyczyniają się do tego, że rodzina zastępcza przeżywa kryzysy. Zarówno dziecko, jak i rodzice zastępczy bywają piętnowani, etykietowani, obejmowani szczególną cenzurą. Nierzadko otoczenie, nawet najbliższe, nie potrafi zaakceptować tej niecodziennej sytuacji, jaką stwarza piecza zastępcza. Kolejny problem rodzin zastępczych wynika z **przeobrażeń współczesnej rodziny**. Powszechne odchodzenie od modelu rodziny tradycyjnej, ograniczenie liczby posiadanych dzieci, upowszechnienie kohabitatów oraz życia w pojedynkę sprawiają, że ludzie dystansują się od idei rodziny zastępczej. **Konsumpcjonizm** wymieniany jako następny czynnik, utrudniający funkcjonowanie rodzin zastępczych, sprzyja egoizmowi, ograniczając altruistyczne motywy podejmowania się sprawowania pieczy zastępczej. Z pewnością istotne są także dwa ostatnie czynniki ujęte w kategoriach problemów zewnętrznych rodzin zastępczych. Nie zawsze rodziny te mogą liczyć na dostatecznie skuteczne i obszerne **wsparcie instytucjonalne**, tj. wsparcie ze strony instytucji pomocowych, ale także urzędów, placówek oświatowych itp. Problemem są tu bariery administracyjno-urzędnicze, niepartnerskie traktowanie rodziców zastępczych przez instytucja, niechętny stosunek do dziecka i rodziny środowiska szkolnego czy przedszkolnego oraz niewłaściwa współpraca nauczycieli z rodzicami zastępczymi. Także **wsparcie finansowe**, jakie oferują instytucje nie zawsze wystarcza na zaspokojenie potrzeb rodzin zastępczych.

Rodziny zastępcze borykają się także z problemami, które powstają w ich wnętrzu i są specyficzne dla konkretnych rodzin tego typu. W wielu rodzinach występują problemy związane ze **współpracą z rodzina naturalną dziecka**. Rodzice naturalni mają na ogół możliwość decydowania i sprawach wychowania dziecka, a w rezultacie często utrudniają rodzinom zastępczym ich codzienne funkcjonowanie. Zdarza się, że naturalni rodzice podważają decyzje rodziców zastępczych, są negatywnie nastawieni do współpracy z nimi, bywają agresywni i niekonsekwentni. **Problemy wychowawcze wynikające z historii życia dziecka** mają swoje źródło przede wszystkim w doświadczeniu krzywd, jakich dzieci doznały ze strony naturalnych rodziców. Przyczynia się to do zaburzeń emocjonalnych, rozwojowych i psychospołecznych. Dzieci, których więzi z rodziną naturalną uległy zaburzeniu, przejawiają tendencje do zachowań aspołecznych – mają trudności z podporządkowaniem się normom, zasadom, regułom, buntują się, wagarują i kłamią. Miewają też niskie poczucie własnej wartości, dlatego też łatwo ulegają innym, szybko się frustrują, zamykają się w sobie i są pasywne. Kolejny problem, z jakim mierzą się rodziny zastępcze wynika ze **stanu zdrowia dziecka, z jego deficytów i opóźnień**. Dzieci, które trafiają do rodzin zastępczych często są zaniedbane pod wieloma względami. Dotyczyć może to zdrowia, rozwoju czy edukacji. Dzieci bywają dotknięte niepełnosprawnością, bywają przewlekłe chore, mają zaburzenia odżywiania, niedobory wagi, nerwice, fobie, padaczkę, czy wreszcie – bywają uzależnione od narkotyków, nikotyny czy alkoholu. Sprzężenie rozmaitych dolegliwości i konieczność radzenia sobie z nimi na co dzień z pewnością utrudnia prawidłowe funkcjonowanie rodziny. Zdarza się też, że **opiekunowie wykazują wobec dziecka niewłaściwe postawy**. Starają się np. nadmiernie chronić dziecko, co może

skutkować brakiem samodzielności, egoizmem, niedojrzałością czy biernością dziecka. Niektórzy opiekunowie unikają dziecka, przez co czuje się ono odrzucone, zaniedbane, zamyka się w sobie. Rodzice bywają też bezradni wobec problemów wychowawczych, jakie sprawia dziecko, stosują więc kary, represje, czym wywołują w dziecku poczucie niższości, nieposłuszeństwo, wyzwalają agresję. Z kolei postawa nadmiernie wymagająca, przejawiająca się w strofowaniu, upominaniu korygowaniu zachowa dziecka wywołuje w dziecku brak wiary we własne siły, niepewność, lękliwość, uległość. Kolejnym problemem, z jakim konfrontują się rodziny zastępcze są **trudności z nauką**. Mogą one być związane z zaległościami w opanowaniu materiału, brakami wiedzy, wynikającymi z wcześniejszych zaniedbań rodziców naturalnych. Dzieci miewają też słabą motywację do nauki, mają trudności z koncentracją, które przekładają się na problemy z opanowaniem wiedzy. Trudno im się ponadto zaadaptować w środowisku szkolnym, ponieważ bywają wyśmiewane, piętnowane. **Do problemów, jakie leżą po stronie rodziców zastępczych** zaliczyć można niechęć opiekunów do korzystania z pomocy instytucji wspierających pieczę zastępczą i powierzone jej dzieci. Dużym problemem w tym obszarze wydaje się również być zmęczenie, bezsilność i wypalenie zawodowe rodzin zastępczych. Utrudnienia w funkcjonowaniu rodziny zastępczej może też powodować zaawansowany wiek rodziców, z którym związane są ich problemy zdrowotne utrudniające sprawowanie opieki nad dzieckiem. Poza tym zmiany w strukturze i relacjach w rodzinach zastępczych mogą przyczyniać się do generowania problemów w jej wnętrzu. Mogą być one związane z pojawieniem się własnego dziecka, konfliktów w rodzinie, rozpadu rodziny itp. Również problemy osobiste opiekunów i wzajemne relacje między nimi nie wpływają pozytywnie na funkcjonowanie rodziny zastępczej – mowa tu m.in. o problemach związanych z uzależnieniami od substancji psychoaktywnych, konfliktach małżeńskich. Ostatnim, choć nie najmniej ważnym problemem wewnętrznym rodziny zastępczej jest jej **sytuacja finansowa**. Wiele rodzin zastępczych przeżywa trudności finansowe, które związane są z dużymi wydatkami na dziecko, zwłaszcza w początkowym okresie pobytu dziecka w rodzinie. Dużym obciążeniem są też koszty leczenia, rehabilitacji, wyrównywania deficytów rozwojowych dziecka. Bywa również, że trudno jest wyegzekwować od naturalnych rodziców świadczenia na rzecz dzieci.

Widać wyraźnie, że istnieje wiele trudności, barier, jakie musi pokonać rodzina zastępcza, by móc prawidłowo wypełniać swoje zadania. Warto przy tym zauważyć, że problemy te często bywają ze sobą sprzężone, tym trudniej więc je przezwyciężać.

2. STAN PIECZY ZASTĘPCZEJ W POLSCE I W POWIECIE RYBNICKIM W ŚWIELE DANYCH STATYSTYCZNYCH

2.1. Piecza zastępcza w Polsce w liczbach

Dane Głównego Urzędu Statystycznego zawarte w tabeli nr 2 pokazują zmiany, jakie zachodzą w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Na przestrzeni lat 2005-2010 liczba placówek interwencyjnych spadła z 39 do 24. Z kolei liczba wychowanków zmniejszyła się o 2/3 – z 1514 w 2005 roku do 523 w roku 2010. Mniejszy spadek zanotowano w przypadku placówek socjalizacyjnych. Ich liczba w roku 2005 wynosiła 291, a w 2010 – 283. Liczba wychowanków placówek tego typu spadła o ponad 1300 – z 9896 (2005) do 8572 (2010). Wzrost zanotowano w przypadku placówek rodzinnych i wielofunkcyjnych. Ilość placówek rodzinnych w roku 2005 wynosiła 238, zaś w roku 2010 – 277. W związku z tym zwiększyła się również liczba wychowanków z 1859 do 2183. Ponadto prawie o 100% wzrosła liczba placówek wielofunkcyjnych (było ich 105 w roku 2005 i 195 w roku 2010). Liczba wychowanków w 2005 roku wynosiła 5045, a w 2010 roku – 7704. W ciągu pięciu analizowanych lat ogólna liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych wzrosła o ponad 100 (z 673 do 779), przy czym odnotowano spadek ogólnej liczby wychowanków poddanych opiece tych instytucji z 20190 do 18982 osób. Oznacza to, że placówki opiekuńczo-wychowawcze zmniejszają swoje rozmiary i ewoluują w stronę instytucji o charakterze rodzinnym.

TABELA 2 PLACÓWKI OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZE DLA DZIECI I MŁODZIEŻY W LATACH 2005, 2009, 2010

Typ placówki		2005	2009	2010
INTERWENCYJNE	liczba placówek	39	27	24
	liczba wychowanków	1514	745	523
RODZINNE	liczba placówek	238	269	277
	liczba wychowanków	1859	2178	2183
SOCJALIZACYJNE	liczba placówek	291	289	283
	liczba wychowanków	9896	8572	8572
WIELOFUNKCYJNE	liczba placówek	105	171	195
	liczba wychowanków	5045	7112	7704
OGÓŁEM	liczba placówek	673	756	779
	liczba wychowanków	20190	19931	18982

Źródło: dane GUS.

W przypadku rodzin zastępczych, istotny wzrost ilościowy zanotowano w przypadku rodzin zawodowych niespokrewnionych z dziećmi (por. tabela nr 3). W roku 2005 było ich 625, zaś w 2010 roku – 1514. W związku z tym wzrosła również liczba dzieci umieszczanych w tego typu rodzinach – w 2005 roku wynosiła ona 3865, systematycznie rosła ona do roku 2009, kiedy wyniosła 7918. W analizie dynamiki wzrostu liczby dzieci poddanych rodzinnej pieczy zastępczej trudno brać pod uwagę rok 2010, bowiem zamieszczone w tabeli dane dotyczą tylko pierwszej połowy 2010 roku –

należy przypuszczać, że ilość dzieci we wszystkich typach rodzinach zastępczych do końca tego roku jeszcze wzrastała. Także liczba rodzin zastępczych niespokrewnionych z dzieckiem istotnie wzrosła – od 5790 w roku 2005 do 6200 w roku 2009. Z kolei liczba dzieci w rodzinach tego typu wyraźnie rosła do roku 2007 z poziomu 9219 do 10198 po to, by w roku 2009 osiągnąć pułap 9852. Najmniejszy wzrost ilościowy zauważalny jest w przypadku rodzin spokrewnionych z dziećmi. Ich liczba wyniosła w roku 2005 35592 oraz 36880 w roku 2008. W kolejnym roku widoczny jest nieznaczny spadek tej wartości. Wzrostowi uległa również liczba dzieci wychowywanych w tych rodzinach – z poziomu 46261 na początku okresu do poziomu 48488 w 2007 roku. Począwszy od roku 2008 notuje się tu niewielki spadek.

TABELA 3 RODZINY ZASTĘPCZE I DZIECI W RODZINACH ZASTĘPCZYCH W LATACH 2005 – I POŁ. 2010

Typ rodziny zastępczej		2005	2006	2007	2008	2009	2010*
RODZINY SPOKREWNIONE Z DZIEĆMI	liczba rodzin	35592	36394	36788	36880	36762	34251
	liczba dzieci	46261	46831	48488	48450	48111	44822
RODZINY NIESPOKREWNIONE Z DZIEĆMI	liczba rodzin	5790	6054	6267	6326	6200	5726
	liczba dzieci	9219	9661	10198	10134	9852	8875
RODZINY ZAWODOWE NIESPOKREWNIONE Z DZIEĆMI	liczba rodzin	625	885	1102	1321	1483	1514
	liczba dzieci	3865	5062	6313	7371	7918	6713

* Dane dla roku 2010 na podstawie sprawozdania za I półrocze.

Źródło: opracowanie własne Departamentu Polityki Rodzinnej MPiPS na podstawie sprawozdań MPiPS-03 za: http://www.brpd.gov.pl/wystapienia/wyst_2011_01_04_mplips.pdf

TABELA 4 DZIECI W PIECZY ZASTĘPCZEJ W LATACH 2006-2009

		2006	2007	2008	2009
liczba dzieci w pieczy zastępczej		93580	96618	95841	95688
liczba dzieci w rodzinach zastępczych	ogółem	61554	64999	66026	65976
	w niespokrewnionych i zawodowych niespokrewnionych rodzinach zastępczych	14723	16511	17576	17865
udział procentowy dzieci w niespokrewnionych rodzinach zastępczych do ogółu dzieci w pieczy		15,73%	17,09%	18,34%	18,67%

Źródło: opracowanie własne Departamentu Rodziny MPiPS na podstawie sprawozdań MPiPS-03 za: http://www.brpd.gov.pl/wystapienia/wyst_2011_01_04_mplips.pdf

Dane zawarte w tabeli nr 4 świadczą o tym, że liczba dzieci w pieczy zastępczej od roku 2006 do roku 2009 nie zmienia się radykalnie, przy czym najwięcej dzieci przebywało w pieczy zastępczej w roku 2007 (96618), najmniej – w roku 2006 (93580). Z kolei liczba dzieci w rodzinach zastępczych była największa w roku 2008 (66026), a najmniejsza w roku 2006 (61554). Warto również

odnotować, że wśród ogółu dzieci umieszczonych w pieczy rośnie systematycznie odsetek dzieci korzystających z pomocy niespokrewnionych rodzin zastępczych – z poziomu 15,73% w 2006 roku do 18,67% w roku 2009. Wynika z tego, że rodzinna piecza zastępcza, także ta, która związana jest z działalnością rodzin niespokrewnionych zyskuje na znaczeniu i popularności.

2.2. Piecza zastępcza w powiecie rybnickim w liczbach

Pieczka zastępcza w powiecie rybnickim obejmuje zarówno instytucjonalną opiekę zastępczą, jak i rodzinną pieczę zastępczą. Instytucjonalna opieka zastępcza realizowana jest przez placówkę opiekuńczo-wychowawczą typu socjalizacyjnego prowadzoną przez powiat w Czerwionce-Leszczynach, ul. 3 Maja 42. W ramach placówki funkcjonują dwa mieszkania rodzinkowe:

- w Czuchowie, ul. 3 Maja 85, w którym przebywa 14 dzieci;
- w Palowicach, ul. Szeroka 2, w którym przebywa 11 dzieci.

Liczba rodzin zastępczych w powiecie rybnickim w latach 2009-2011 nie ulegała istotnym zmianom (por. tabela nr5). Największą grupę rodzin stanowią rodziny spokrewnione z dzieckiem. W roku 2009 było ich 63, w 2010 – 60, a w 2011 ich liczba wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim o cztery. Liczba rodzin niespokrewnionych z dzieckiem wyniosła w 2009 roku 29, rok później było ich o trzy mniej, a w roku 2011 ich ilość wzrosła do 28. Na terenie powiatu rybnickiego w ubiegłym roku funkcjonowało 6 rodzin zawodowych niespokrewnionych z dzieckiem – taka sama sytuacja miała miejsce dwa lata wcześniej, a w roku 2010 ich liczba wynosiła 7. We wszystkich analizowanych latach liczba rodzin wielodzietnych wynosiła 4. W roku 2010 działały 3 rodziny o charakterze pogotowia rodzinnego, zaś w dwóch pozostałych latach funkcjonowały dwie takie rodziny. Widać również, że w powiecie brakuje rodzin specjalistycznych.

TABELA 5 RODZINY ZASTĘPCZE W POWIECIE RYBNICKIM W LATACH 2009-2011

Typ rodziny zastępczej	2009	2010	2011
RODZINY SPOKREWNIONE Z DZIECKIEM	63	60	64
RODZINY NIESPOKREWNIONE Z DZIECKIEM	29	26	28
RODZINY ZAWODOWE NIESPOKREWNIONE Z DZIECKIEM	6	7	6
• RODZINY WIELODZIELNE	4	4	4
• RODZINY SPECJALISTYCZNE	0	0	0
• RODZINY O CHARAKTERZE POGOTOWIA RODZINNEGO	2	3	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPIPS-03 rybnickiego Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie

W tabeli nr 6 przedstawione z kolei zostało zestawienie danych dotyczących liczby dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych w latach 2009-2011. Wyraźnie widać, że zwiększa się ona z upływem czasu – tendencja ta dotyczy ilości dzieci umieszczanych prawie we wszystkich typach rodzin zastępczych. W przypadku rodzin spokrewnionych z dzieckiem liczba ta wyniosła 92 w 2009 roku, 100 w roku 2010 i 104 w roku 2011. Także liczba dzieci umieszczonych w rodzinach niespokrewnionych z dzieckiem wzrosła z 55 w 2009 roku do 89 rok później i 103 dwa lata później. Najwięcej rodzin zawodowych niespokrewnionych z dzieckiem funkcjonowało w roku 2010 (73). W

roku 2011 było ich 68, a w 2009 – 42. Z czasem wzrosła też liczba rodzin wielodzietnych – z 21 w roku 2009 do 37 w roku 2011. Ponadto w roku 2010 działało najwięcej rodzin o charakterze pogotowia rodzinnego – 39, o osiem mniej było ich w 2011, podczas gdy w roku 2009 wynosiła 21.

TABELA 6 LICZBA DZIECI UMIESZCZONYCH W RODZINACH ZASTĘPCZYCH W POWIECIE RYBNICKIM W LATACH 2009-2011

Typ rodziny zastępczej	2009	2010	2011
RODZINY SPOKREWNIONE Z DZIECKIEM	92	100	104
RODZINY NIESPOKREWNIONE Z DZIECKIEM	55	89	103
RODZINY ZAWODOWE NIESPOKREWNIONE Z DZIECKIEM	42	73	68
• RODZINY WIELODZIETNE	21	34	37
• RODZINY SPECJALISTYCZNE	0	0	0
• RODZINY O CHARAKTERZE POGOTOWIA RODZINNEGO	21	39	31

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03 rybnickiego Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie

Warto także przyjrzeć się liczbie rodzin zastępczych oraz liczbie dzieci w nich umieszczonych w poszczególnych gminach powiatu. Dane prezentuje tabela nr 7. Wynika z niej, że najwięcej rodzin zastępczych działa na terenie gminy Czerwionka – w 65 rodzinach umieszczonych jest 100 dzieci. Z kolei w Gaszowicach liczba rodzin zastępczych wynosi 8, liczba dzieci w nich umieszczonych to 18. O dwie rodziny mniej funkcjonują w Świerklanach. Liczba dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej wynosi 15. Z kolei w Lyskach dwanaścioro dzieci jest umieszczonych w czterech rodzinach zastępczych. Najmniej tego typu rodzin znajduje się w Jejkowicach – są one dwie, z ich opieki korzysta dwoje dzieci.

TABELA 7 LICZBA RODZIN ZASTĘPCZYCH ORAZ LICZBA DZIECI UMIESZCZONYCH W RODZINACH ZASTĘPCZYCH W POWIECIE RYBNICKIM W 2011 ROKU

Gmina	Liczba rodzin zastępczych	Liczba dzieci w rodzinach zastępczych
CZERWIONKA	65	100
GASZOWICE	8	18
LYSKI	4	12
JEJKOWICE	2	2
ŚWIERKLANY	6	15

Źródło: opracowanie własne.

3. ZAŁOŻENIA KONCEPCJI PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM

3.1. Zasady organizacji pieczy zastępczej w świetle *Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 roku*

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 roku (Dz. U. nr 149, poz. 887 z dn. 21 lipca 2011 roku) określa wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych jako zespół planowych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania tych funkcji. W myśl przepisów system pieczy zastępczej to zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców (art. 2 ust. 1-2).

Jednostkami organizacyjnymi wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, w myśl art. 2 ust. 3 ustawy, są:

- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego wykonujące zadania
- w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
- placówki wsparcia dziennego,
- organizatorzy rodzinnej pieczy zastępczej,
- placówki opiekuńczo-wychowawcze,
- regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne,
- interwencyjne ośrodki preadopcyjne, ośrodki adopcyjne
- podmioty, którym zlecono realizację zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

Ponadto obowiązek wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizacji pieczy zastępczej, w zakresie ustalonym ustawą, spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej. Realizacja tego obowiązku odbywa się dzięki współpracy samorządu terytorialnego i organów administracji rządowej ze środowiskiem lokalnym, sądami i ich organami pomocniczymi, Policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi (art. 3 ust. 1-2).

Ustawa w art. 4 przewiduje też, że organizowanie pieczy zastępczej powinno mieć na względzie podmiotowość dziecka i rodziny oraz prawo dziecka do:

- wychowania w rodzinie, a w razie konieczności wychowywania dziecka poza rodziną — do opieki i wychowania w rodzinnych formach pieczy zastępczej, jeśli jest to zgodne z dobrem dziecka;
- powrotu do rodziny;
- utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami, z wyjątkiem przypadków, w których sąd zakazał takich kontaktów;
- stabilnego środowiska wychowawczego;
- kształcenia, rozwoju uzdolnień, zainteresowań i przekonań oraz zabawy i wypoczynku;
- pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia;
- ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie dziecka;

- informacji i wyrażania opinii w sprawach, które go dotyczą, odpowiednio do jego wieku i stopnia dojrzałości;
- ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem;
- poszanowania tożsamości religijnej i kulturowej;
- dostępu do informacji dotyczących jego pochodzenia.

Zamysł ustawodawcy sprowadza się więc do „maksymalizacji dostępnego wsparcia dla naturalnego środowiska dziecka oznaczającego jego rodzinę”²⁵, wobec czego umieszczanie dziecka w pieczy zastępczej ma następować w ostateczności, kiedy wyczerpią się gwarantowane przepisami możliwości pomocy rodzinie. Ustawa zakłada powierzenie dziecka odebranego z rodziny naturalnej rodzinnej pieczy zastępczej, którą stanowi rodzina zastępcza lub rodzinny dom dziecka. Stwierdza się ponadto, że placówki instytucjonalne są przeznaczone dla dzieci powyżej 7 lub 10 lat, można w nich również umieszczać dzieci wymagające szczególnej opieki lub niedostosowane społecznie w rozumieniu ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Zgodnie z art. 32 ust.2 zadanie organizacji pieczy zastępczej należy do powiatu. Z kolei nadzór i opieka nad rodzinami zastępczymi należy do wyznaczonego przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej (art. 77 ust. 1 – 2).

Istotną rolę w niesieniu pomocy rodzinom dysfunkcyjnym w rozwiązywaniu problemów wychowawczych, socjalnych, niezaradności życiowej, jak też w prowadzeniu gospodarstwa domowego, planowaniu wydatków i innych obowiązkach rodzicielskich powierzono asystentom rodzin. Jego pracodawcą może być wójt lub podmiot, któremu gmina zleciła organizację pracy z rodziną²⁶.

3.2. Koncepcja systemu wsparcia dziecka w pieczy zastępczej w powiecie rybnickim

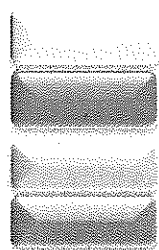
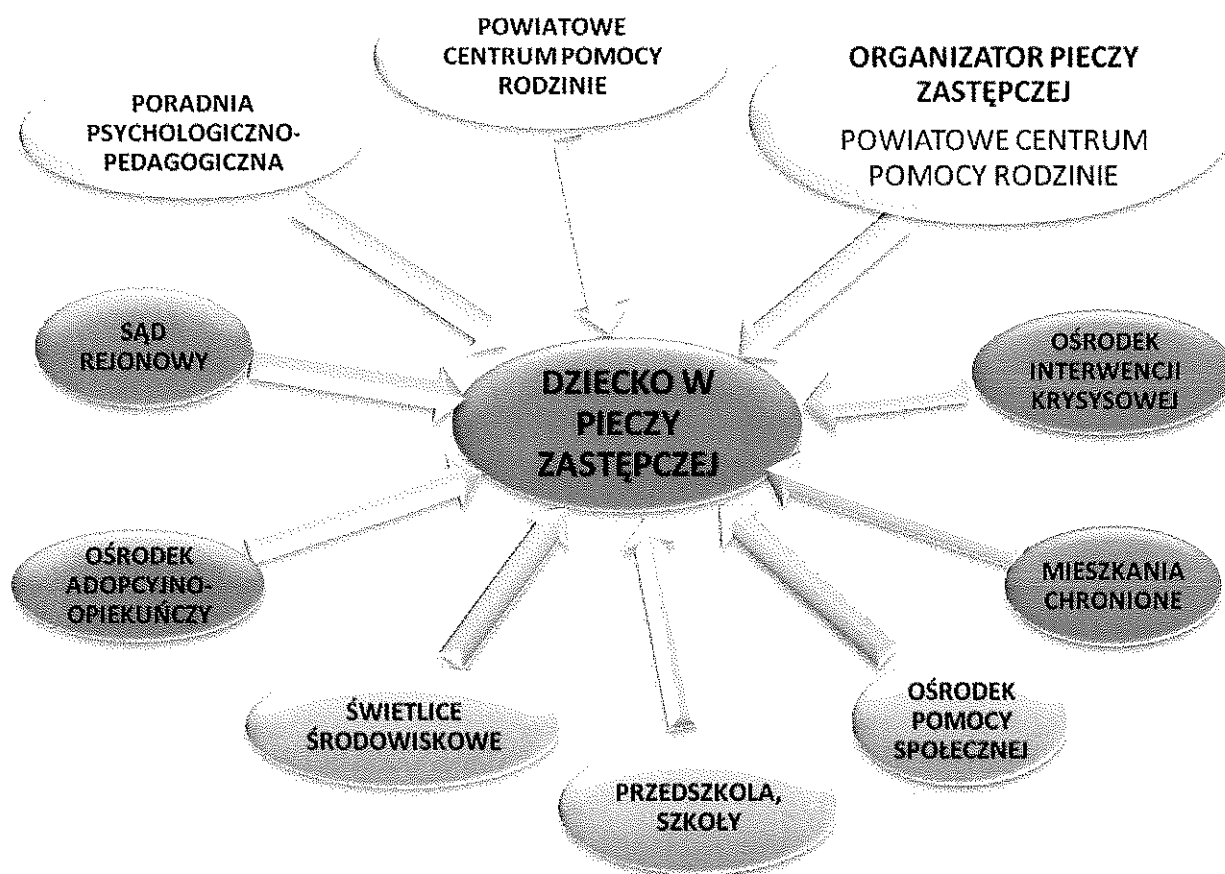
Koncepcja systemu wsparcia dziecka w pieczy zastępczej realizowanej w powiecie rybnickim zakłada współpracę instytucji, które realizując swoje zadania statutowe przyczyniają się do niesienia optymalnej pomocy. Diagram nr 3 pokazuje kompleks instytucji, które oddziałują na dziecko w pieczy zastępczej celem udzielenia mu wsparcia. Wśród nich są zarówno takie, które już funkcjonują, jak również takie, które planuje się uruchomić.

Instytucją, która przejmuje organizacyjne i koordynacyjne obowiązki związane z funkcjonowaniem całego systemu pieczy zastępczej jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie. W ramach tej instytucji powołany został organizator rodzinnej pieczy zastępczej, którego zadaniem jest świadczenie pomocy pedagogicznej, psychologicznej, organizowanie szkoleń, terapii i grup wsparcia (por. diagram nr 4). Zarówno szczegółowa struktura, jak i zadania tego organu zaprezentowane i omówione zostaną w dalszej części projektu (rozdział 3.3). Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie działa ponadto w zakresie przyznawania i wypłacania świadczeń pieniężnych oraz prowadzenia specjalistycznego poradnictwa. Obok PCPR instytucją funkcjonującą na terenie powiatu i w istotny sposób oddziałującą na dziecko w pieczy zastępczej jest Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, która zajmuje się diagnozą oraz terapią adresowaną do dzieci i rodzin.

²⁵ B. Matysik, *Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*, http://samorząd.infor.pl/temat_dnia/artykuly/521099,ustawa_o_wspieraniu_rodziny_i_systemie_pieczy_zastepczej.html, dostęp: 25.01.2012.

²⁶ Tamże

DIAGRAM 3 SYSTEM WSPARCIA DZIECKA W PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM

- instytucje funkcjonujące obecnie w powiecie rybnickim
- instytucje planowane do uruchomienia
- instytucje funkcjonujące obecnie na terenie gmin
- pozostałe instytucje udzielające wsparcia dziecku w pieczy zastępczej

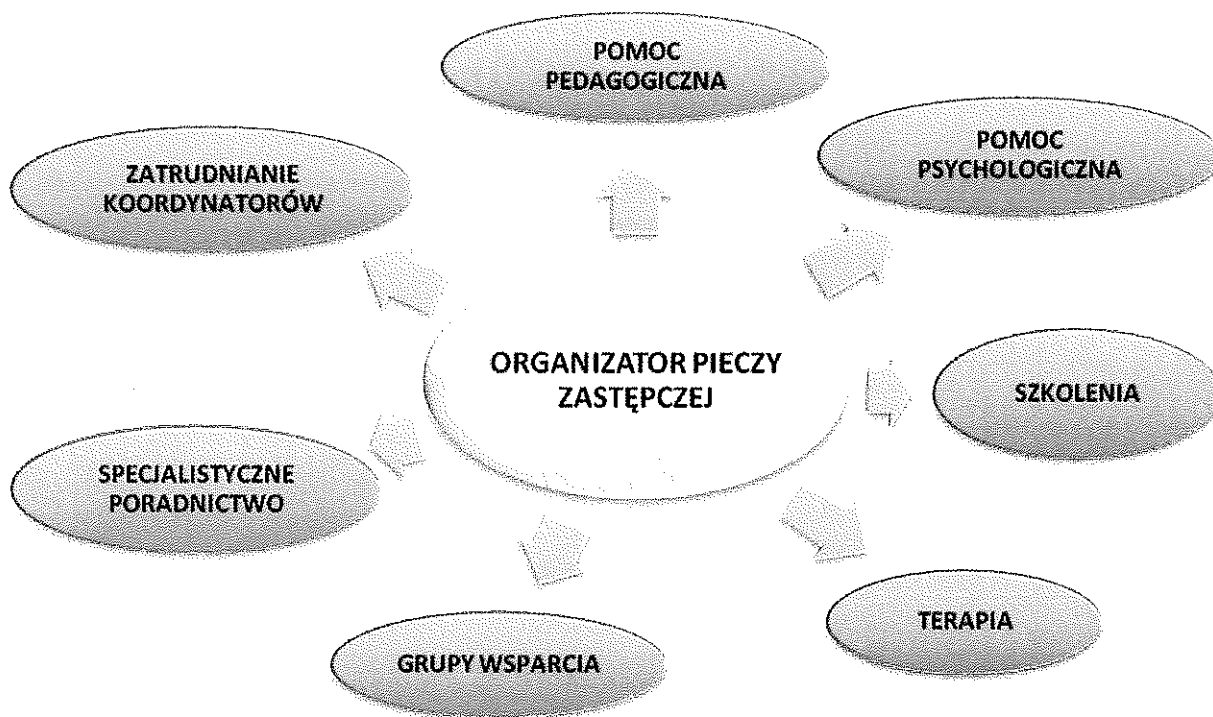
Źródło: opracowanie własne.

Oprócz tego dziecko w pieczy zastępczej otrzymuje wsparcie ze strony Sądu Rejonowego, który zapewnia nadzór kuratorski nad warunkami bytu i wychowania nad nieletnimi oraz wydaje postanowienia o zabezpieczeniu dziecka. Ważna rolę odgrywają ponadto Ośrodki Adopcyjno-Opiekuńcze, które zajmują się umieszczaniem dzieci w rodzinach adopcyjnych oraz szkoleniami kandydatów na rodziców adopcyjnych.

Ważnym przedsięwzięciem, które planuje się podjąć w ramach realizacji koncepcji pieczy zastępczej w powiecie rybnickim jest stworzenie nowych instytucji, które mają wspomagać dziecko w

pieczy zastępczej. Jest to Ośrodek Interwencji Kryzysowej, który ma realizować zadanie prowadzenia terapii dla osób i rodzin znajdujących się w kryzysie oraz oferowanie im miejsc noclegowych oraz mieszkania chronione przeznaczone czasowo dla osób pełnoletnich opuszczających rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze, a także placówki resocjalizacyjne.

DIAGRAM 4 ZADANIA ORGANIZATORA RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIATOWYM CENTRUM POMOCY RODZINIE

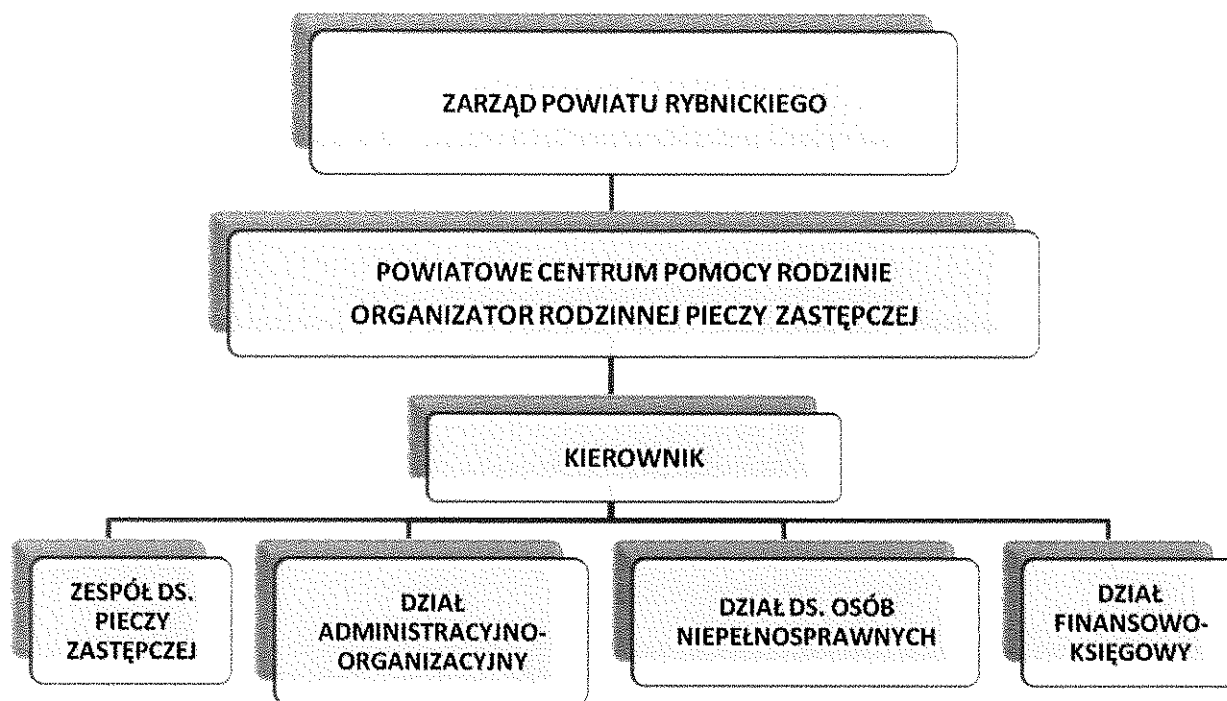
Źródło: opracowanie własne.

3.3. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie jako organizator rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie rybnickim

3.3.1. Schemat organizacyjny rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie rybnickim

Zgodnie z przepisami ustawy, o czym mowa była w podrozdziale 3.1 na terenie powiatu ma działać organizator pieczy zastępczej, którym w przypadku powiatu rybnickiego jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie. Strukturę organizacyjną rodzinnej pieczy zastępczej prezentuje diagram nr 5.

DIAGRAM 5 STRUKTURA ORGANIZACYJNA RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM

Źródło: opracowanie własne.

Organizator rodzinnej pieczy zastępczej tworzy strukturę podlegającą Kierownikowi Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie. Składają się na nią:

- **Zespół ds. Pieczy Zastępczej**
- **Dział Administracyjno-Organizacyjny**
- **Dział ds. Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych**
- **Dział Finansowo-Księgowy**

Zgodnie z art. 76 ust.2 ustawy w przypadku gdy wyznaczoną na podstawie ust.1 jednostką organizacyjną jest powiatowe centrum pomocy rodzinie, w centrum tworzy się **Zespół do Spraw Pieczy Zastępczej**. W ramach zespołu wyodrębnia się następujących pracowników:

- 1 psycholog/ pracownik socjalny
- 1 pedagog/pracownik socjalny
- 2 koordynatorów (zatrudnienie w ramach umów cywilno-prawnych – umowa zlecenie),
- referent,
- podinspektor

3.3.2. Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie rybnickim

Wchodząca w życie 1 stycznia 2012 roku ustawa nakłada zarówno na powiaty, jak i na gminy nowe zadania związane z realizacją rodzinnej pieczy zastępczej, podtrzymując przy tym wymagania odnoszące się do zadań, które instytucja ta wypełniała do tej pory. Tabela nr 8 prezentuje wynikający ze struktury organizacyjnej rodzinnej pieczy zastępczej podział zadań, jakie ma realizować Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie jako organizator pieczy zastępczej. Kolorem zielonym zaznaczono w tabeli zadania nowe.

TABELA 8 DOTYCHCZASOWE I NOWE ZADANIA POWIATOWEGO CENTRUM POMOCY RODZINIE I ORGANIZATORA RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ

POWIATOWE CENTRUM POMOCY RODZINIE – ZADANIA	ORGANIZATOR RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ – ZADANIA
opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych; (nowe zadanie)	prowadzenie naboru kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
zapewnienie dzieciom pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz w placówkach opiekuńczo-wychowawczych;(odbior i dowożenie dzieci do wyznaczonej przez sąd formy pieczy zastępczej, prowadzenie teczki dla każdego dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej, wystawianie decyzji w/s udzielania pomocy pieniężnej)	kwalifikowanie osób kandydujących do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz wydawanie zaświadczeń kwalifikacyjnych zawierających potwierdzenie ukończenia szkolenia, opinię o spełnianiu warunków i ocenę predyspozycji do sprawowania pieczy zastępczej; (nowe zadanie)
prowadzenie specjalistycznego poradnictwa;	organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
tworzenie warunków do powstawania i działania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych	organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego, wydawanie świadectw ukończenia tych szkoleń oraz opinii dotyczącej predyspozycji do pełnienia funkcji dyrektora i wychowawcy w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego; (nowe zadanie)
zapewnienie przeprowadzenia przyjętemu do pieczy zastępczej dziecka niezbędnych badań lekarskich (nowe zadanie)	zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji, biorąc pod uwagę ich potrzeby; (nowe zadanie)
	zapewnianie pomocy i wsparcia osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w ramach grup wsparcia oraz rodzin pomocowych; (nowe zadanie) organizowanie dla rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka pomocy wolontariusz; (nowe zadanie)

prorowadzenie rejestru danych o osobach zakwalifikowanych do pelnienia funkcji rodziny zastepczej zawodowej, niezawodowej oraz RDD oraz pelniacych te funkcje (art. 46); (nowe zadanie)	współpraca ze środowiskiem lokalnym, w szczególności z powiatowym centrum pomocy rodzinie, ośrodkiem pomocy społecznej, sądami i ich organami pomocniczymi, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz z organizacjami społecznymi; (nowe zadanie)
kompletowanie we współpracy z właściwym ośrodkiem pomocy społecznej dokumentacji związanej z przygotowywaniem dziecka do umieszczenia w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka; (nowe zadanie)	prorowadzenie poradnictwa i terapii dla osób sprawujacych rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej; (nowe zadanie)
przekazywanie do biura informacji gospodarczej informacji, o której mowa w art. 193 ust. 8. (nowe zadanie)	zapewnianie pomocy prawnej osobom sprawujacym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego; (nowe zadanie)
SPRAWOZDAWCZOŚĆ – sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego (program POMOST), o którym mowa w art. 187 ust. 3, – prowadzenie i uzupełnianie bazy danych w systemie POMOST, – generowanie comiesięcznej listy wypłat wszystkich wypłacanych świadczeń oraz eksportowanie ich drogą elektroniczną do działu finansowego, celem dokonania przelewu na konta świadczeniobiorców;	dokonywanie okresowej oceny sytuacji dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej; (nowe zadanie) prorowadzenie działalności diagnostyczno-konsultacyjnej, której celem jest pozyskiwanie, szkolenie i kwalifikowanie osób zgłaszających gotowość do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej oraz prowadzenia rodzinnego domu dziecka, a także szkolenie i wspieranie psychologiczno-pedagogiczne osób sprawujacych rodzinną pieczę zastępczą oraz rodziców dzieci objętych tą pieczą; (nowe zadanie)

a) POMOC PIENIĘŻNA Wydawanie decyzji w sprawie: – udzielania pomocy pieniężnej na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dzieci, – dofinansowanie do wypoczynku, (nowe zadanie) – przyznanie pomocy jednorazowej, – przyznanie świadczenia związanego ze zdarzeniem losowym, – sporządzanie comiesięcznych list wypłat; b) POROZUMIENIA z Powiatami Sporządzanie, monitorowanie i rozliczanie porozumień w/s zwrotu kosztów utrzymania dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej na terenie innego powiatu oraz dzieci pochodzących z innych powiatów umieszczonych na terenie powiatu rybnickiego; c) POROZUMIENIA z Gminami Sporządzanie, monitorowanie i rozliczanie porozumień z gminami właściwymi do ponoszenia wydatków na utrzymanie dziecka; (nowe zadanie) d) USAMODZIELNIENIA – wystawianie decyzji w/s przyznania pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie oraz pomoc rzeczową, – bezpośrednie uczestnictwo w realizacji pomocy rzeczowej, – sporządzanie comiesięcznej listy wypłat;	• przeprowadzanie badań pedagogicznych i psychologicznych oraz analizy, o której mowa w art. 42 ust. 7, dotyczących kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka; • organizowanie wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności przez tworzenie warunków do powstawania: a) grup wsparcia, b) specjalistycznego poradnictwa, • organizowanie wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności przez tworzenie warunków do powstawania: a) grup wsparcia, b) specjalistycznego poradnictwa; (nowe zadanie)
	zapewnianie rodzinom zastępczym zawodowym i niezawodowym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka poradnictwa, które ma na celu zachowanie i wzmocnienie ich kompetencji oraz przeciwdziałanie zjawisku wypalenia zawodowego; (nowe zadanie) przedstawianie starości i radzie powiatu corocznego sprawozdania z efektów pracy; zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;

	organizowanie opieki nad dzieckiem, w przypadku gdy rodzina zastępcza albo prowadzący rodzinny dom dziecka okresowo nie może sprawować opieki, w szczególności z powodów zdrowotnych lub losowych albo zaplanowanego wypoczynku. (nowe zadanie) Zatrudnienie koordynatorów pieczy zastępczej w przypadku braku koordynatorów zadanie przejmuje organizator. (nowe zadanie) Do zadań koordynatora należy w szczególności: – udzielanie pomocy rodzinom zastępczym w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej, – przygotowanie we współpracy z asystentem rodziny i odpowiednio rodziną zastępczą planu pomocy dziecku, – pomoc rodzinom zastępczym oraz prowadzącym RDD w nawiązaniu wzajemnego kontaktu, – zapewnienie rodzinom zastępczym dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej, – zgłaszanie do Ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających, – udzielania wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej, – przedstawianie corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej, – koordynator rodzinnej pieczy zastępczej nie może mieć pod opieką łącznie więcej niż 15 rodzin zastępczych lub RDD.
--	---

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 roku (Dz. U. nr 149, poz. 887 z dn. 21 lipca 2011 roku).

3.3.3. Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej

Projekt przewiduje, że w ramach Zespołu do Spraw Pieczy Zastępczej zatrudnia się w ramach umów cywilno-prawnych dwóch koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Jak stanowi art. 79 ust. 3 ustawy, praca koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej nie może być łączona z wykonywaniem obowiązków pracownika socjalnego. Ponadto, zgodnie z art. 79 ust. 4 koordynator nie może prowadzić postępowań z zakresu świadczeń realizowanych przez powiat. Nie może także pracować z więcej niż piętnastoma rodzinami.

Do zadań koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności:

- 1) udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej;
- 2) przygotowanie, we współpracy z asystentem rodziny i odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka, planu pomocy dziecku;
- 3) pomoc rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka w nawiązaniu wzajemnego kontaktu;
- 4) zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej;
- 5) zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- 6) udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej;
- 7) przedstawianie corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej.

3.3.4. Współpraca powiatu rybnickiego z gminami w ramach systemu rodzinnej pieczy zastępczej

Koncepcja systemu rodzinnej pieczy zastępczej zakłada współpracę instytucji powiatowych i gminnych, dlatego też istotne jest, aby doprecyzowany został zakres tej kooperacji.

Pierwszy obszar wspólny wyznacza praca **asystenta rodziny**. Art. 11 ust. 1 i 2 stanowią, iż asystent rodzinny przydzielany jest rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez kierownika ośrodka pomocy społecznej na wniosek pracownika socjalnego, który przeprowadził w tej rodzinie wywiad środowiskowy.

Instytucja asystenta rodziny, mimo że podlega ośrodkowi pomocy społecznej, jest istotna z perspektywy pieczy zastępczej. M.in. to asystent rodziny oraz koordynator rodzinnej pieczy zastępczej wydają opinię w sytuacji gdy stwierdzone zostanie ustanie przyczyny umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej i gdy pojawi się możliwość powrotu dziecka do jego rodziny (art. 46 ust. 6). Także placówki opiekuńczo-wychowawcze współpracuje z nim w zakresie wykonywanych zadań, w szczególności w zakresie przygotowania dziecka do samodzielnego życia (art. 96). Ponadto organizator rodzinnej pieczy zastępczej dokonuje oceny sytuacji dziecka w konsultacji w szczególności z: odpowiednio rodziną zastępczą albo prowadzącym rodzinny dom dziecka; pedagogiem; psychologiem; właściwym asystentem rodziny; przedstawicielem ośrodka adopcyjnego; koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej (art. 130).

Drugi obszar współpracy dotyczy **współfinansowania pieczy zastępczej**. Jak stanowi art. 191 ust. 8, w przypadku umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej albo w rodzinnym domu dziecka

gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej ponosi odpowiednio wydatki w wysokości:

- 1) 10% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka – w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej;
- 2) 30% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka – w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej;
- 3) 50% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka – w trzecim roku i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

Przepisy ust. 2 i 3 stosuje się odpowiednio.

Ponadto zgodnie z art. 194 ust. 2, jeżeli nie można ustalić powiatu właściwego ze względu na miejsce zamieszkania dziecka, właściwy do ponoszenia wydatków jest powiat miejsca jego ostatniego zameldowania na pobyt stały. Natomiast jeżeli nie można ustalić miejsca ostatniego zameldowania dziecka na pobyt stały, właściwy do ponoszenia wydatków jest powiat miejsca siedziby sądu, który orzekł o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej (art. 194 ust.3).

Współpraca z gminą dotyczy również **wydatków na opiekę i wychowanie dziecka**. Są to następujące świadczenia:

- 1) świadczenie na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w rodzinie zastępczej lub w rodzinnym domu dziecka;
- 2) dodatek do świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania dziecka;
- 3) dofinansowanie do wypoczynku dziecka;
- 4) świadczenie na pokrycie niezbędnych wydatków związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka;
- 5) świadczenie przyznane w związku z wystąpieniem zdarzenia losowego lub innego zdarzenia mającego wpływ na jakość sprawowanej opieki;
- 6) środki finansowe na pomoc na kontynuowanie nauki i usamodzielnienie;
- 7) środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego, w którym zamieszkuje rodzina zastępcza zawodowa lub w którym jest prowadzony rodzinny dom dziecka, oraz środki finansowe związane ze zmianą tego lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego;
- 8) świadczenie związane z remontem lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego, w którym zamieszkuje rodzina zastępcza zawodowa lub jest prowadzony rodzinny dom dziecka;
- 9) wynagrodzenie wraz z pochodnymi od wynagrodzenia dla zawodowej rodziny zastępczej, prowadzącego rodzinny dom dziecka i osób zatrudnionych w rodzinie zastępczej oraz rodzinnym domu dziecka lub zajmujących się opieką i wychowaniem w rodzinnym domu dziecka;
- 10) świadczenia dla rodziny pomocowej.

Powiat i gmina dzielą również między siebie proporcjonalnie **odpłatność rodziców biologicznych** w zależności od ponoszonych w związku z opieką nad dzieckiem kosztów. Jak stanowi art. 195 ust. 1, w przypadku gdy za pobyt dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinie pomocowej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej albo interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym wydatki na opiekę i wychowanie

dziecka albo średnie miesięczne wydatki przeznaczone na utrzymanie dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej albo środki finansowe na utrzymanie dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego oraz środki finansowe na bieżące funkcjonowanie tej placówki poniosła gmina i powiat, uzyskaną opłatę, o której mowa w art. 193 ust. 1, dzieli się proporcjonalnie do poniesionych wydatków.

3.3.5. Wnioski i plany, limity dotyczące rodzin zastępczych

Najważniejszym zadaniem, jakie stoi przed rybnickim Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie jest przejęcie obowiązków organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. Wymaga to przede wszystkim stworzenia struktury organizacyjnej, dzięki której możliwa będzie realizacja ustawowych zadań nałożonych na organizatora pieczy zastępczej. W tym obszarze istotne jest **powołanie do życia Zespołu do Spraw Pieczy Zastępczej**.

Organizator rodzinnej pieczy zastępczej ma ponadto być najważniejszą instytucją, która oddziałuje na dziecko w pieczy zastępczej. Ma za zadanie współpracować z pozostałymi jednostkami – samorządowymi, gminnymi i innymi w celu maksymalizacji dostępnego wsparcia dla dzieci i ich rodzin. W tym zakresie szczególnie ważna jest **kooperacja z gminami m.in. poprzez pracę asystenta rodziny oraz współfinansowania pieczy zastępczej**.

Współpraca instytucji wspomagających dziecko w pieczy zastępczej zakłada też **powołanie do życia nowych instytucji: Ośrodka Interwencji Kryzysowej oraz mieszkań chronionych**, które mają przyczynić się do jeszcze skuteczniejszej i bardziej optymalnej pomocy dziecku.

Zamierzeniem organizatora rodzinnej pieczy zastępczej jest ponadto **rozwój pieczy zastępczej**. W związku z tym, plany dotyczące zawodowych rodzin zastępczych na kolejne lata przewidują:

- w roku 2012 – łączną liczbę rodzin zawodowych wynoszącą 4;
- w roku 2013 – łączną liczbę rodzin zawodowych wynoszącą 4;
- w roku 2014 – łączną liczbę rodzin zawodowych wynoszącą 4.

Ogólne założenia program rozwoju pieczy zastępczej prezentuje diagram nr 6.

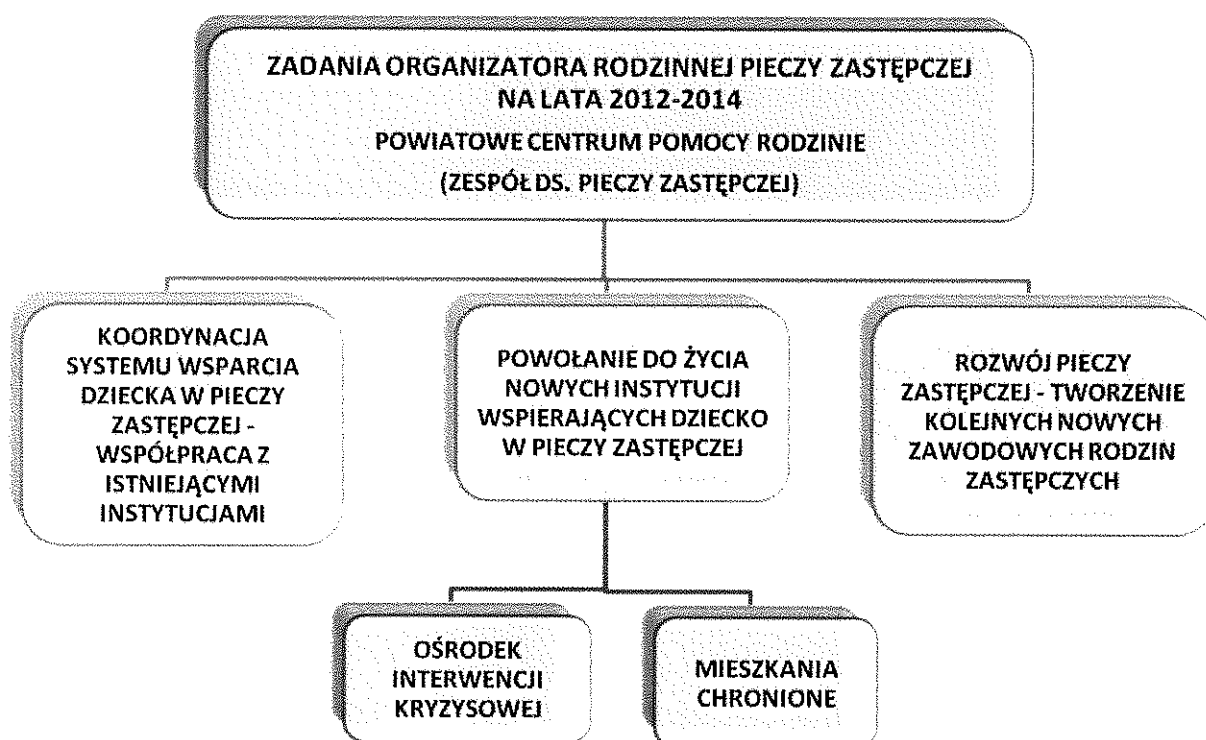
W odniesieniu do planów dotyczących tworzenia zawodowych rodzin zastępczych konieczne staje się **określenie limitów tych rodzin**. W tym celu wprowadza się następujące regulacje:

- 1) Wnioski o zawarcie umowy o pełnienie funkcji zawodowej rodziny zastępczej będą uwzględniane jedynie w roku kalendarzowym ich złożenia.
- 2) Wnioski o zawarcie umowy o pełnienie funkcji zawodowej rodziny zastępczej (zwanej dalej umową) rozpatrywane są nie rzadziej niż dwa razy w roku.
- 3) Kryteria zawierania umów z rodzinami zawodowymi obejmują następujące zasady:
 - a) w pierwszej kolejności zawiera się umowy z rodzinami zawodowymi, które na dzień 31 grudnia 2011 roku miały status zawodowych rodzin zastępczych;
 - b) następnie zawiera się umowy w ramach limitu z kandydatami, których wnioski uzyskały największą liczbę punktów za spełnianie następujących kryteriów:

- gotowość pełnienia funkcji rodziny zawodowej specjalistycznej – 6 pkt.;
gotowość pełnienia funkcji pogotowia rodzinnego – 9 pkt.;
 - gotowość pełnienia funkcji rodziny zawodowej – 3 pkt.;
 - pozytywna opinia organizatora pieczy zastępczej dla kandydatów którzy nie posiadają trzyletniego doświadczenia jako rodzina zastępcza – 1 pkt.;
 - kserokopie dyplomów i świadectw ukończenia innych form podnoszenia kwalifikacji na rzecz pracy z dziećmi (studia podyplomowe, egzaminy zawodowe, kursy, seminaria, konferencje, szkolenia) – 3 pkt.
- 4) W przypadku kilku wniosków z taką samą punktacją decyduje kolejność wpływu wniosków.
- 5) Umowę zawiera starosta lub z jego upoważnienia Kierownik Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie.
- 6) Ewentualną wysokość wyższego miesięcznego wynagrodzenia dla zawodowej rodziny zastępczej pozostawia się w gestii Zarządu Powiatu.

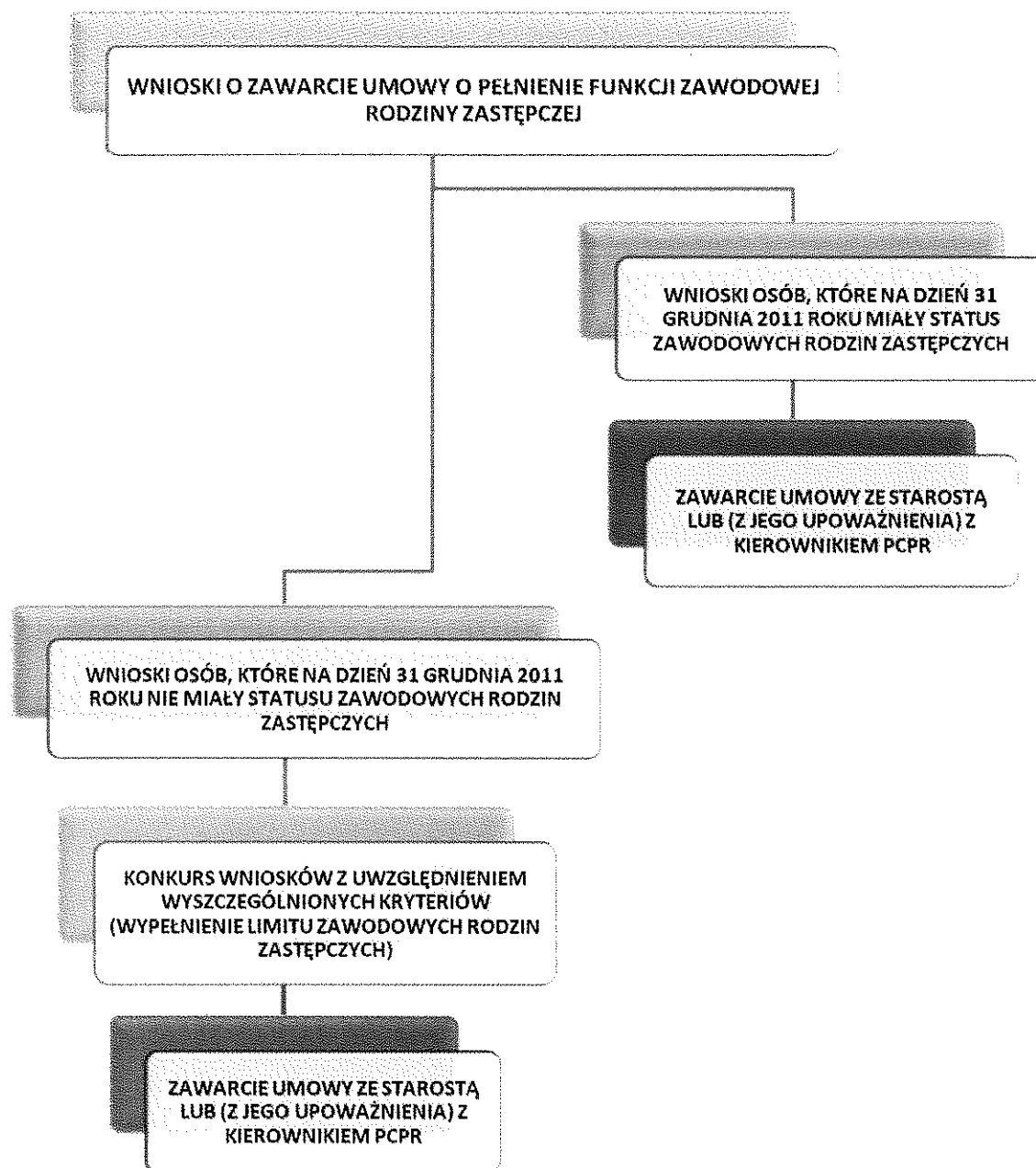
Tryb powoływania do życia zawodowych rodzin zastępczych przedstawia diagram nr 7.

DIAGRAM 6 PROGRAM ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM NA LATA 2012-2014

Źródło: opracowanie własne.

**DIAGRAM 7 TRYB POWOŁYWANIA DO ŻYCIA ZAWODOWYCH RODZIN ZASTĘPCZYCH
W POWIECIE RYBNICKIM**

Źródło: opracowanie własne.

BIBLIOGRAFIA

Badora S., Basiaga J., *Czynniki warunkujące rozwój zawodowy rodzin zastępczych*, „Praca socjalna”, nr 4/2011.

http://www.brpd.gov.pl/wystapienia/wyst_2011_01_04_mpips.pdf.

<http://www.rodzinazastepcza.org/content/view/42/35/>.

Kaim A., Gugniewicz A., *Edukacja bez wykluczenia – ABC wsparcia dla dzieci z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. Informator dla nauczycieli i nauczycielek*, Wyd. Fundacja Przestrzenie Dialogu, Gdańsk 2007.

Kusio U., *Rodzina zastępcza jako środowisko wychowawcze: studium socjologiczne na przykładzie Lublina*, Wyd. UMCS, Lublin 1998.

Matysik B., *Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*, http://samorząd.infor.pl/temat_dnia/artykuly/521099,ustawa_o_wspieraniu_rodziny_i_systemie_pieczy_zastepczej.html.

Postusznna-Owcarz M., Siedlecka A., Dzięciołowska I., Kiełt J., Bik M., *Problemy rodzin zastępczych w opinii praktyków*, „Problemy opiekuńczo-wychowawcze”, nr 6/2010.

Szlendak T., *Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, zróżnicowanie*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2010.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 roku, Dz. U. nr 149, poz. 887 z dn. 21 lipca 2011 roku.

SPIS TABEL

Tabela 1 Zestawienie typologii rodzin zastępczych	10
Tabela 2 Placówki opiekuńczo-wychowawcze dla dzieci i młodzieży w latach 2005, 2009, 2010	17
Tabela 3 Rodziny zastępcze i dzieci w rodzinach zastępczych w latach 2005 – I poł. 2010	18
Tabela 4 Dzieci w pieczy zastępczej w latach 2006-2009	18
Tabela 5 Rodziny zastępcze w powiecie rybnickim w latach 2009-2011	19
Tabela 6 Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych w powiecie rybnickim w latach 2009-2011	20
Tabela 7 Liczba rodzin zastępczych oraz liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych w powiecie rybnickim w 2011 roku	20
Tabela 8 Dotychczasowe i nowe zadania Powiatowego Centrum Pomocy rodzinie i organizatora rodzinnej pieczy zastępczej	27

SPIS DIAGRAMÓW

Diagram 1 Formy pieczy zastępczej w Polsce	6
Diagram 2 Zestawienie problemów rodzin zastępczych	14
Diagram 3 System wsparcia dziecka w pieczy zastępczej w powiecie rybnickim	23
Diagram 4 Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie	24
Diagram 5 Struktura organizacyjna rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie rybnickim	25
Diagram 6 Program rozwoju pieczy zastępczej w powiecie rybnickim na lata 2012-2014	34
Diagram 7 Tryb powoływania do życia zawodowych rodzin zastępczych w powiecie rybnickim ...	35